БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 70 (11668)
1968 оной мартын 23, суббото
сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...ОЕ ҺАЙХАНАЙ ...ЭРЭЛ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

...й, совет араднай ком... һара бүри ойртоно. ...ун зоной байдал улам ... дэлгэр болоно, түү... ...й ехэ эрдэм, болбо... ...эз дабшаһан эпэ зам... ...ско-ленинскэ эсте... ...иа шанар улам ехэ ...энние хараадаа аба... ...кусство, соёл куль... ...ю дэлисэ ехэтэйгээр ...т хүн бүхэнэй эрил... ...н хангахын, гоё гуа, ...ые гүнзэгыгөөр мэ... ...бөөрэжэ үзэжэ жарга... ...унис партимнай тон ...омо гаргана. Энээн ... XXIII съездын шиид... ...заагданхай.

...промышленна пред... ...ятиуд болон бу... ...уд ажал үйлэдбэридөө, ...стетикэ гэхэ гү, али ...нэбтэрүүлхын тула ...ю хэнэ.

...о хотонуудай нэгэн — ...н абаад үзэе. Энээнние ...hэшэ, мүн хүгжэмэй ...эдэг болонхой. Бүхы ...утай, 50 мянган хү... ...й академическэ хоо... ...гжэмэй ехэ байшан ...аа гадна, металлург... ...ууди, гэр байра бү... ... хүгжэм шэнхинэнэ. ...волюциин үлгы — Ле... ...эндэ мэдээжэ. Эн... ...ууд барандаа ша... ...н сэсэрлигүүд соо ум... ... зосоонь баһал һа... ...ор; хана үһэнүү... ...эгүүдынь сэдьхэл ба... ... шэрдээтэй, хүдэл... ...аадаг газар аятай ...рдэнхэй. Тиимэһээ ...шэд ажалдаа ерэхэ... ...ожо ябаһан мэтээр ...на, үндэр бүтээсэ ...н талаар манай ...ектромашина» завод ...ые хэжэ эхилээ.

...ал гү, али түхеэрэл... ...умэ хаража сэдьхэ... ...энэй нүлөөе бэсэрээ ...эргэ туһатайб: ухаан ... бэе махабад һэргээ...

...ууал байдалайнгаа, ...айжарха тудам бүри ...иаар, гоё һайханаар ...оне: сэдьхэлээ бая... ... зохидоор хубсалха, ...ебель табиха, зураг ... хүгжэм дээрэ наада... ...ихээд. эстетикын ...ые ажабайдалдаа ...э эрмэлзэнэ.

...һайханиие ойлгохо, сэг... ...н хүниие бага наһан... ...он шухала гэжэ ажа... ...занэ. Энэ талаар ... республиканууд тахи ...ээр жэшээ харуул... ...дай республикаһаа ...ай бригада тиишэ ... һонирхолтой, халан ...тые асарба. Латви, ...нь, үхибүүдые эсте... ...һургалга коммунис ...баршагүй хубинь ...н үхибүүд һургуу... ...аһаа хүгжэм, ис... ...олнуудтай тодор... ...а. Һурагша бүхэн ...эн инструмент дээ... ...аг болоно. Тиигэһэ... ...р дунда һургуули бүхэндэнь гурба-гурбан инструментальна, духовой, эстрадна оркестрнүүд эмхидхэгдээ. Мүн һургуули бүридэнь хатарай коллективүүд хүдэлдэг. Үхибүүд модоор, шулуугаар, арһаар, субадаар, бүдөөр урлажа һурадаг, зураг зурадаг, эдир литераторнуудай клубуудта эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Һургуулинуудайнь гэр байшангууд газаа, досоо талаһаа мүнөөнэйхеэр, гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй.

Үшөө онсо юуб гэхэдэ, үхибүүдэй эстетическэ хүмүүжэлгын хэрэгтэ уран зохёолшодой, зураашадай, композиторнуудай холбоонууд, соёлой таһагууд, артистнууд, хүгжэмшэд саг үргэлжэ туһалдаг. Республикын район бүхэндэ эстетическэ хүмүүжүүлгын тусхай комиссинууд байгуулагданхай.

Дээрэ дурсагдаһан һай һайн дүй дүршэлые халан абажа, манай республикын олохон һургуулинуудта яһала ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна.

Гэбэшье ажабайдалдаа, ажал хүдэлмэридөө эстетикын зүйлнүүдые нэбтэрүүлхын хойноһоо огто оролдодоггүй, энээниие хэрэгсээдэггүй ябадал олохон ушарта үзэгдэнэ. Энэнь хүн зониие һайн һайханаар, уран һайринаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ һаад тойбо татана.

Эстетикэ гээшэ марксизм-ленинизмын һургаалай үндэһөөр уран һайханиие ойлгохо, ажабайдал һалбаруулан хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэдэг болонхой. Энээниие хараадаа абажа, үйлэдбэриин, ажаһуудалай, бэеэ абажа ябалгын эстетикээр предприяти, колхоз, совхоз, эмхи зургаан бүхэндэ, соёлой гуламта, һургуули бүхэндэ һонирхолтой, дэлисэ ехэтэй ойлгууламжын, эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха арга бии.

Гэхэ зуура манай эндэхи зарим предприятинуудай, хүдөө нютагуудтахи машина заһабарилха мастерской гэхэ мэтэнүүдэй эһэ тортогто, утаа униартаа дарагдашоод, түхеэрэлгэ муутай, гоёолто шэмэггүй, шэрдүүлээ, будуулаашьегүй байдагынь гэмшэлтэй. Энэмнай хүдэлмэришэдэй сог зали бадаргахын орондо, харин бэеынь элүүртэ муу нүлөө үзүүлнэ. Имэ ушар Хориин, Баргажанай, мүн бэшэшье аймагуудта үзэгдэнэ.

Иигэжэ үйлэдбэреэ болбосон гоё болгохын хойноһоо оролдохогүй, эстетикые огто тоохогүй гү, али ойлгохогүй гээшэ аягүй, таагүйшье ябадал болоно.

Саашаа дабшаха тума һуудал байдалнай бүри баян дэлгэр болохо, соёл культурамнай дээшэлхэнь элитэ. Тиихэтэй хамта, эстетикэ гээшэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ һуури эзэлхэ, дэлгэрхэ жэшээтэй. «Эстетикэ гээшэмнай ерээдүй сагай этикэ мүн» гэжэ агуу ехэ уран зохёолшо Максим Горькиин хэлэһэниинь хүсэлдэжэ эхилээ.

Эстетикын үүргэ угаа шухала, ерээдүйн гайхамшаг.

Ушар тиимэһээ ажалладаг газараа гоё һайхан болгохо, хүн зондоо эстетическэ гүн абьяас, мэдэрэл олгохо, үхибүүдээ гоё һайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгые нютаг нютагай партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд, совет органууд үргэн дэлисэтэйгээр бэелүүлхэ болоно.

МАРТ 15 — **САБШАЛАН, БЭЛШЭЭРИ ҺАЙЖАРУУЛХА ХОЁР ҺАРА** — МАЙ 15

УҺАН ЕРЭЭ! УНДАЛУУЛХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

Хабарай игаабари наранай элшэ үдэрһөө үдэртэ шангадажа, майла, хадын саһан зөөлэржэ, гол горхон дээгүүр һайрам урдажа захалба. Эгээл энэ үедэ Заган тосхоной захаархи сабшалан тээшэ хүрзэ бариһан үбгэжөөлнүүд гэшхэлэлдэдэг болобо.

Тэдэниие дахаад ошобол, һайрам угтахын тула юу хэжэ байһаниинь харагдаха байха. Зургаан үбгэжөөл хүрзөөр ханааб соохи саһа сэбэрлэнэ.

— Түрүүшын һайрам алдажа болохогүй, тэрээндэ харгы гаргажа байнабди,—гэжэ республикын суута луговод Михаил Михайлович Максимов харюусаба. — Хаалтынгаа эхинһээ километр шахуу сэбэрлэбэл, уһан хайшаашье алдагдахагүй, бүхыдөө сабшалан дээрээ үлэхэ.

Дүршэл ехэтэй эдэ луговодуудай иигэжэ оролдоһонойл ашаар сабшалан дээрэһээнь жэл бүри баян ургаса абтана гэжэ хараһаар лэ ойлгохоор.

Түрүүшын һайрам юугээрээ һайн бэ? Шибиркэ горхон Мухар-Шэбэр, Заган тосхоной айлнуудай газаагуур урдадаг. Тиимэһээ хабартаа саһанай хайлахада айлнуудай газааһаа, огород соохоо шэбхын шүүһэтэй уһан урдадаг. Заримдаа горхоной уһан хүри улаан болошодог байна.

— Энэмнай одоол юугээршье сэгнэшэгүй утэгжүүлгэ гээшэ, — гэжэ луговодууд хөөрэлдэнэ.

Тиимэ байнгүй яахаб! Саһанай уһан, үшөө шэбхын шүүһэтэй. Энээнһээ ашаг үрэ ехэтэй юун байха гээшэб.

Хабарай түрүүшын һайрамай амта таниһан эдэ бэрхэшүүл балгашье уһа алдахагүйн түлөө оролдожо байһаниинь элитэ. Һайрам тоотоолгодо үнинэй, бүри намарһаа бэлдэһэн байна. Уһанай хүрэхын урда тээ тэдэнэр ханааб соогоо хахадтань хүрэтэр мүльһэ тогтооһон. Мүнөө тэрээн дээрэхи саһыень гүшаад сантимер үргэнөөр сэбэрлэжэ үгэхэдэнь һайрам ульгамаар урдадаг байна ха юм.

Үбэлэйшье һарануул эндэ миин хосороогүй. Луговодууд энэ үедэ уһалууриингаа хаалта боолтонуудые заһабарилһан, шэнэлһэн байна. Жалга жаама хүндэлэн гараһан ханааб дээрэ үргэн ехэ хобоо (лоток) шэнээр түхеэрһэн харагдана. Мүнөө ханаабуудай эхинэй хаалта, боолтонууд бүхыдөө заашье һайрам алдахагүйгөөр хаагданхай. Ханаабуудай эхиниинь сэбэрлэгдэжэ, һайрамай харгылхаар заһагданхай.

— Хамтадаа 14 томо хаалтатай, 95 боолтотой байхабди,—гэжэ Михаил Михайлович мэдүүлбэ.—Ханааб соохоо уһа гаргахада ямаршье зоболон байхагүй. Боолтын зартагайе доошонь табяал һаа, уһан хаагдашаха.

Колхозойнгоо бүхы 700 гектар сабшалан дээрэ уһалууриин иимэ зохид түхеэрэлгэтэй байһаниинь һайшаалтай. Энэмнай луговодуудай өөһэдынь лэ оролдолгоор бүтээгдэнэ гээшэ.

— Колхозой ноёд манай хүдэлмэреэр балай һонирходогшьегүй. Һамар үбһэ хубаарилгын лэ үеэр эндэ харагдадаг заншалтай,—гэжэ луговодууд бага зэргэ гомдоһон янзатайгаар дуугаралдана.

Тэдэнэртэй хөөрэлдэхэдэ, луговодуудай иигэжэ оролдожо байһанайнь түлөө һайса урмашуулдагшьегүй хэбэртэй. Сабшалан дээрээ энэ тэрэ хүдэлмэри хэһэнэйнь түлөө салин үгэдэггүй байшоо. Һара бүри авапс мүнгэ үгөөд лэ, намартаа ургасын зэргээр эсэслэн тоосодог байха юм.

— Энэ ханаабуудай саһа сэбэрлэжэ, һайрамда харгы гаргаха гээшэмнай бэлэхэн хүдэлмэри бэшэ. Имэ хүр саһа хэдэн километр малтаха хэрэгтэй. Теэд энээнэймнай түлөө түлбэри байхагүй,—гээд луговодууд гомдоно.

Эдэнэрэй гомдохоньшье буруу бэшэ. Сабшалан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэриин технологическа карта гэжэ байхагүй. Хэды шэнээн ажал хэгдэжэ, үбһэ ногооной баян ургаса абтанаб гэжэ наринаар тоологдоогүй. Миил сабшалан дээрэһээ абтаһан центнер үбһэнэй түлөө луговодуудта 17 мүнгэ, түсэбһөө гадуур абтаһан центнерэй түлөө 22 мүнгэ түлэдэг байна.

— Түсэбһөө гадуур ургаса абахань мүнөө дээрээ бэрхэтэй байна,—гээд луговодууд дарьялдана.—Нёдондо уһалагдадаг 715 гектар сабшалан дээрэһээ гектарай 23,3 центнер ургаса абаха түсэб манда хүргэһэн байна. Үнэндөө тэндэһээ арайхан гэжэ 22,8 центнер үбһэ хуряаһанда тоологдоо.

Луговодуудай хэлэһэнэй ёһоор, үбһэн шанар муутайгаар хуряагдадаг гэжэ ойлгохоор. Үдхэнөөр ургаад, эрьежэ унашаһан сабшалангай нилээд ехэ ногоониинь абтангүй үлэшэдэг байна.

— Эрьежэ унашаһан сабшалангай ногоо манай эндэхид хуряажа шадаггүй, хахадынь тооной хаяжархидаг —гэжэ Михаил Михайлович мэдүүлбэ.

Заганай луговодууд үбһэ ногооной баян ургаса абадагаараа гансахан Мухар-Шэбэрэйнгээ аймаг дотор бэшэ, харин бүхы республика дотороо суурхадаг. Жэшээнь, Метлюга гэжэ 83 гектар, Маловаровская гэжэ нугын 114 гектар сабшалан аха дүү Назар, Родион Калашниковтанда даалгагданхай. Тэдэнэр үнгэрэгшэ жэлдэ Метлюгын сабшалан дээрэһээ гектарай 34 центнер, нүгөөдэһөөнь—28,8 центнер үбһэ хуряаһан.

Мочалище, Солонцы, Шаралдай, Түгнэ гэжэ сабшалангай хоёр зуугаад гектар дээрэ ахалагша луговод нүхэр Максимов 9 жэлдэ Андрей Изотович Филиппов гэгшэтэй хамта ажаллана. Эдэнэр һайса үтэгжүүлэгдэһэн сабшалан дээрэһээ гектарай 70 центнер хүрэтэр ургаса абадаг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эдэ луговодууд сабшалан дээрээ минеральна үтэгжүүлгэ, аммиагтай уһа хэрэглэжэ туршаа. Наг шэбхэ жэл бүри гаргадаг гуримтай. Мүн сабшалангаа борнойлдог, дисктэй лущильнигаар элдүүрилнэ.

— Нёдондо 200 гектар лущильнигаар элдүүрилһэмнай угаа зохид байшоо,—гэжэ Михаил Михайлович хэлэнэ.—Аммиагтай уһа, минеральна үтэгжүүлгэ оруулхада ургаса эрид хубилна. Зүгөөр аммиагтай уһа хүрьһэндэ оруулһанайнгаа һүүлээр заабол хүндэ каток ябуулха хэрэгтэй.

Сабшалан дээрээ шугы бургааһа яажа үгы болгодог тухайгаа эдэ луговодууд һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө. Эгээн түрүүн тэдэнэр томо һөөг бургааһые трактор, машинаар үбэлдөө отолуулжа, сабшалан дээрэһээ гаргажа хаяна. Тиигээд зундаа ургаһан жэжэ бургааһыень үбһэ хуряалгын үедэ косилкаар сабшажархина. Хойто жэлдэнь ургаһан бургааһыень һүхөөр сабшажа хаяжархихада, тэрэнь дахин ургадаггүй, үндэһөөрөө үмхиржэ һаладаг байһаниие луговодууд шэнжэлээ. Энэ аргаар Михаил Максимовай звеногой гэшүүд сабшалан дээрэхи һөөг бургааһаяа үгы хэжэ шадаа. Тиигэжэ сабшалангаа нилээд үргэдхэһэн.

Сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хүдэлмэриие түрүүшын ээлжээнэй хэрэг гэжэ тоолоод, энээндэ олониитын анхарал татаха гэжэ партиин обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй абажа байһан хэмжээнүүдые луговодууд ехээр һайшаана. Тиигээд республика дотор соносхоһон хоёр һарын туршада ехэ хүдэлмэри хэхээр зоригжонхой.

— Манда тракторнууд хэрэгтэй, —гээд луговодууд нэгэн дуугаар мэдүүлнэ.—Сабшалан дээрэ баһал богонихон болзор соо минеральна үтэгжүүлгэ тарааха, аммиагай уһа оруулха, хүрьһыень борнойлхо, дисктэй лущильнигаар элдүүрилхэ шухала. Теэд маанадта тракторнуудай үгы дээрэһээ зарим ушарта эдэ шухала хүдэлмэри саг соогоо хэгдэдэггүй.

Гадна добо газарые, уһанай гарадаггүй сабшалангые ундалуулхын тула уһа сасадаг нэгэ машина хэрэгтэй гээд луговодууд эрилтэ табина. Эдэ бүгэдэ хэмжээнүүдые колхозой правлени мүнөө шиидхэжэ байнхай.

Энэ жэлдэ колхозой луговодууд нёдондонойхиһоо дутуугүй ургаса абаха хүсэлтэй.

Б. ГЫЛЫКОВ,
манай тусхай корр.

Дансаран Нансулович Ринчинцыбиков Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхоздо луговодоор ажал ладаг юм. Даладаа дүтэлжэ ябабашье, хүнгэн зандаа. 150 гектар сабшалан даажа абанхай. Дансаран Нансулович хори гаран жэлдэ луговодоор ажаллаха зуураа, баян ургаса абадаг дүршэл шадабаритай болонхой. Урдань гектарһаа 3—5 центнер ургасын абтадаг газарһаа мүнөө 15—20 центнер үбһэ хуряана. Нүхэр Ринчинцыбиков жэл бүри ажалай амжалта туйладаг дээрэһээ нютагайнгаа хүн зоной хүндэдэ хүртөө.

Мүнөө луговод сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргана, һайрамай уһа тогтооно. Зураг дээрэ: үниинэй луговод Д. Н. Ринчинцыбиков хаалта хэжэ, һайрамай уһа сабшалан дээрээ тогтооно.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ҺАЙРАМ ТОГТООХОДО АШАГТАЙ

Хабартаа, зунай түрүүшын һарануудта хура бороогой багаар ородог дээрэһээ эндэхи луговодууд Баргажанай болон Икадай шобхо үндэр хадануудай жалгануудаар урдадаг 200 гаран гол горходой уһаар сабшалан, тарялангаа ундалуулдаг заншалтай. Эгээ мүнөө хабарай наранай элшын үдэрһөө үдэртэ шангадажа, урин дулаанай болоjо эхилхэ үедэ сабшалан, тарялан дээрээ саһанай уһа тогтоохо, нилээд ехэ газараа ундалуулжа абаха талаар горитой хүдэлмэри хэгдэхэ болоно. Илангаяа мүнөө жэлдэ саһанай ехэ дээрэһээ һайрамай элбэгээр харьян урдаха байһаниинь элитэ.

Нуга сабшалангай ургаса дээшэлүүлгэдэ һайрамай ямар ехэ аша туһатай байһаниие манай түрүү луговодуудай туйлаһан ажалайнь үрэ дүнгүүд элеэр гэршэлнэ. Жэл бүри сабшалан дээрээ һайрам тогтоожо, үбһэ ногооной баян ургаса абаха гэбэл, нэн түрүүн тусхай звенонуудые эмхидхээд, эээр зэмсэгээр, мори унаагаар, трактораар тэдэниие хүсэд хангаха болоно. Хабар саһанай хайлажа, һайрамай урдахада һубаг, ханаабуудые татажа, хаалта бариха, уһанай ябасые залаха хэрэгтэй. Хэрбээ хада уулын саһанай хайлажа урдахада бэлэн байхын тула жалга һужааг газарта хаалта барижа, майла ташалан газартань хүндэлөөшэнь һубаг хандааб татаха ба наг шэбхэ 50—60 сантиметр үндэрөөр гүбээтүүлэн доошонь адхахада зохид. Теэд иигэжэ уһалһанайнгаа һүүлээр үнөөхи гүбээтүүлэн обоолһон нойтон наг шэбхэеэ мориной гү, али тракторай хойно балуур шэрэжэ, нэгэ жэгдэхэнээр бутаргахада һайн. Эдэ бүхы ажалаа ногооной бултайхатай сасуу дүүргэхэ шухала. Балуурай түхеэрэлгэ тиимэшье орёо бэшэ юм. Мориной хойно шэрэхэ гэбэл, 2 метр утатай, 20—25 сантиметр бүдүүн модо хэрээһэлүүлэн араалжа сабшаад һуулгадаг юм. Энэ балуураар шэбхэ бутаргахада, нэгэ жэгдэхэнээр тараагдадаг байна.

Һайрам тогтоохо хүдэлмэриин аша үрэ ехэтэй аад, нилээд бэрхэшээлтэй байһые хараада абажа, луговодууд болон газар уһалагшадые түлбэриин талаар урмашуулха, тусхай хубсаһаар, резиновэ сабхяар хангаха тон шухала.

Мүнөө үедэ нуга сабшалан, тарялангай ургаса элбэгээр абаха, адууһа малайнгаа тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ зорилгын табигдаад байхада, агротехническэ энэ шухала хүдэлмэридэ үдэр саг гээнгүй орохо болонобди. Энэ талаар Дэрээнэй совхозой луговодууһаа жэшээ абамаар.

В. САКАНЦЕВ,
Буряадай АССР-эй габьяата мелиоратор.

Баргажан.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...АССР-эй ГЭГЭЭРЭЛЭЙ МИНИСТРЭЭР НҮХЭР ...С. ДМИТРИЕВЫЕ ТОМИЛХО ТУХАЙ

...й АССР-эй гэгээрэлэй министрээр нүхэр **ДМИТРИЕВ** ...евичые томилхо.

...й АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.
...й АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
Н. МАСЛОВ.

...в. Соведүүдэй байшан.
...й мартын 22.

ХАМ ОРОНХОЙ

ХЭЖЭНГЭ. Үбһэ ногооной баян ургаса абаха талаар харюусалгатай зорилго табигдана. Энэ жэлдэ аймагай ажахынууд 43 мянган тонно наг шэбхэ сабшалан, тарялан дээрэ зөөхэ зорилготой. Тэрэнэй ехэнхинь сабшаланда гаргагдаха.

Сабшалан һайжаруулха дайшалхы хоёр һарын болзорые зарим ажахынууд һайн бэлэдхэлтэйгээр угтана. Хэжэнгын совхозой сабшаланда 10 мянган тонно наг шэбхэ зөөгдэхэ. Мүнөө эндэхи дүрбэн отделенидэ тусхай бригаданууд эмхидхэгдээд, ажаллажа байна. Мүн тус совхоздо главна мелиоратор нүхэр Одоевой хүтэлбэри доро уһанай хаалтанууд жэл бүри түхеэрэгдэдэг. Хэжэнгэ голой мүльһэн дээрэ саг зуурын хаалта бүтээгдэжэ, нилээд олон гектар сабшалан хабар эртэ уһалагдана. Үнгэрэгшэ үбэл дүрбэн газарта саг зуурын боолто баригданхай.

Аймаг дотор хэгдэхэ юумэн үшөө ехэ. 7200 гектар сабшалан борнойлогдохо, диисхэлэгдэхэ, хүрьһэниинь соологдохо юм. 600 гектарта дэгнүүһэн сэбэрлэгдэхэ. Мүн мянган гектар сабшаланда үтэг шэбхэ тараагдахаар хараалагдана. Ажахынуудай олонхи луговодууд хүдэлмэридөө хам оронхой.

В. КУЛАКОВ,
аймагай уһалууриин ажахын управлениин начальнигай уялгые даагша.

...АНИ БАРИСААНАЙ, ЭБ ...РАМДАЛАЙ АША ТУҺАДА

...й Москвадахи бай... ...н зүблөөнэй хүдэл... ...на республикануу... ...родой түлөөлэгшэд ...ёо үдэрэй турша со... ... зүблөөндэ хабаа... ...эринингөө дүй дүр... ...адхэ, уласхоорон... ...ые саашадань бүри ... замуудые хараал... лалтада манай арадай туйлаһан амжалтануудтай хилын саанахи олониитые үргэнөөр танилсуулха арга олгоно.

Эдэ холбоо барисаан угаа олон янзын юм. Делегацинууд, туристска бүлэгүүд ба профессиональна, уран һайханай бүлэгүүдэй коллективүүдые бэе бэедээ эльгээлсэдэг, али алиндаа выставкэнүүдые эмхидхэдэг, кинофестивальнуудые, митингнүүдые, суглаануудые үнгэргэдэг. Гансахан лэ үнгэрһэн ойн жэлдэ Советскэ Союзда хилын саанахи анда городуудһаа 77 делегаци ерээ, тиихэдэ олон советскэ делегацинууд мүн лэ тиишэ ошоһон байха юм.

...социацин түрүү... ...н хани барисаанай ...й союзай президиу... ... орлогшо М. М. Пес... ...ээ. Манай ороной ... ба областьнууд со... ...н анданартаяа, тэ... ...алис ба хүгжэжэ... ... 220 город, комму... ...нтнуудтай саг үр... ...барисаатай. Уласхоо... ...аан Совет ороной ...й, коммунис байгуу...

Анда городуудай бүхэдэлхэйн федерациин зургаадахи конгрессэй дүнгүүд тухай энэ хуралдаанда хабаадагша, Волгоградска горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ И. М. Королев элидхэл хээ. Франциин эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадагшадай үүсхэлээр 1957 ондо байгуулагдаһан федераци 50 ороной мянга шахуу городые мүнөө үедэ нэгэдүүлнэ. Советскэ арбан табан город, тэрэ тоодо Ленинград, Волгоград, Ташкент, Алма-Ата, Душанбе, Ереван федерациин гэшүүд юм.

Нёдондо жэлэйхи шэнгеэр апрелиин һүүлшын воскресенидэ анда городуудай бүхэдэлхэйн үдэр тэмдэглэгдэхэ гээд элидхэлшэ хэлээ. Федерациин хүтэлбэриин дурадхалаар Вьетнамдахи дайн байлдаае дары түргэнөөр болюулха уряатайгаар мүнөө жэлдэ энэ үдэр үнгэргэгдэхэ ёһотой.

Анда городуудай бүхэдэлхэйн федерациин ээлжээтэ — долоодохи конгрессые 1970 ондо Москвада үнгэргэхэ гэжэ Париждахи конгресс дээрэ шиидхэбэриин абтаһан тухай зүблөөн дээрэ мэдээсэгдээ.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ эхилээ.

(ТАСС).

ОЛОН ҮХИБҮҮТЭЙ ЭХЭНҮҮДТЭ «ЭХЭ-ГЕРОЙ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОГДОБО

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1968 оной мартын 19-нэй Указаар Буряадай АССР-эй арба ба арбаһаа олон үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн доро дурсагдаһан эхэнүүдтэ «Эхэ-герой» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдожо, «Эхэ-герой» гэһэн орден ба СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамота барюулагдаха болобо:

1. **Климова-Осокина** Мария Ивановнада — Хяагтын аймагай Сүхэ тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
2. **Кожевникова** Ульяна Трифоновнада — Хориин аймагай Хүрбын совхозой хүдэлмэришэн.
3. **Маланова** Сыбжит Раднаевнада — Баргажанай аймагай Бархан тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
4. **Марантаева** Дымбрин Самбуевнада — Түнхэнэй аймагай Тооро тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
5. **Никитина** Анна Михайловнада — Хэжэнгын аймагай Эдэрмэг тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
6. **Очирова** Дунсан Будаевнада — Баргажанай аймагай Аргадын совхозой хүдэлмэришэн.
7. **Ткачева** Евдокия Епифановнада — Бэшүүрэй аймагай «Рассвет» колхозой гэшүүн.
8. **Тулбуконова** Вера Павловнада — Хойто-Байгалай аймагай Кумор тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
9. **Цыдендоржиева** Гунсын Бадмаевнада — Хэжэнгын аймагай Хэжэнгэ тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

(ТАСС).

ХАМАГ ХҮСЭЕЭ—САБШАЛАНДА

БЭШҮҮР. Сабшалан һайжаруулха һарануудта хэгдэхэ юумэн яһала ехэ. Мүнөө даб түрүүн наг шэбхэ зөөжэ байнабди. Энэ хабар сабшалан дээрэ 5 мянган тонно наг шэбхэ зөөгдэхэ юм. Оньһожоруулагдаһан звено эмхидхэгдээ. Тэрэниие дүршэлтэй механизатор Т. Ткачев даажа абанхай. Звеногойнь мэдэлдэ 11 трактор, хоёр самосвал автомашина үгтэнхэй.

Колхозоймнай агроном нүхэр Павлов сабшалан һайжаруулха һарануудта бүхы хүдэлмэреэ хүтэлхэ байна. Наг шэбхэ зөөгдэхын хажуугаар һубаг, ханаабууд сэбэрлэгдэжэ бэлэн болгогдохо. Мүн луговодуудай хүсөөр бусадшье ажал хэгдэхэ юм. Ажахыдамнай 700 гектар уһалагдадаг сабшалан бии. Нёдондо дунда зэргээр гектарһаа 15 центнер үбһэн хуряагдаа һэн. Энэ жэлдэ сабшалангаа бүри һайжаруулжа, га бүриһөө 20 центнер үбһэ абаха хүсэлтэйбди. Энэ зорилго бэелүүлхэ арга байна. Юуб гэхэдэ, колхоздомнай хоёр ехэ сөөрэм тогтоогдоһон байгаа. Тэрэнэй уһаар ехэнхи сабшаламнай хоёр-гурба дахин уһалагдана.

Энээнтэй хамта, колхозоймнай правлениин заседанида сабшалан үргэдхэхэ тухай асуудал табигдаһан юм. Энээн тушаа зохихо хэмжээ хараалжа, мүнөө жэлдэ 120 гектар газар сэбэрлэжэ, хабартаа уһалаад, сабшалан болгохоёо байнабди. Гадна, олохон гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэхэ. Бүхы абтаһан үтэгжүүлгэеэ сабшалан, тарялан дээрэ гаргажа, баян ургаса абахын түлөө тэмсэхэмнай.

Ч. МИТЫПОВ,
Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Сэлэнгын аймагай Загастайн дунда һургуулиин багша Бимба Батуевич Пурбуев зоной дунда сэг үргэлжэ лекци уншадаг, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг юм. Зураг дээрэ: Б. Б. Пурбуев хөөрэлдөө үнгэргэжэ байна.

Э. ЛАШИНАЙ фото.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ҺУРАЛСАЛ

ҮНЭН ҮГЭ—ШЭРГЭШЭГҮЙ БУЛ

Аймагай партийна эхин организацинуудта мүнөө жэлдэ бүхыдөө 1162 хүн, тэрэ тоодо 741 коммунистнууд һуралсажа, политическэ эрдэмээ дээшэлүүлнэ. Гадна партиин райкомой дэргэдэ эмхидхэгдэһэн партийна һургуули гурбадахи жэлээ ажаллажа байнхай. Тэндэ колхоз, совхозуудай болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинуудай секретарьнар Коммунис партиин түүхэ, политэкономи, философи шудална.

Дүй дуршал ехэтэй, дааһан уялгадаа коммунис эрилтэтэйгээр хандадаг пропагандистнар Мухар-Шэбэрэй аймагай партийна организацинуудта олон. Нэрлэбэл, «Знамя Ленина» колхоздо Б. Ц. Цыренов, «Авангард» совхоздо И. М. Колодин, Мухар-Шэбэрэй дунда һургуулида Е. Т. Веретельников, «Одон» совхоздо Н. Ц. Цыбанов болон бусад болоно.

Би энээхэн статья соогоо шэнэ эмхидхэгдэһэн «Одон» совхозой нэгэдэхи отделениин партийна организациин дэргэдэ байгуулагдаһан марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалдаг һургуулиие хүтэлбэрилэгшэ Норбо Цыбанович Цыбановай дүй дуршал, онол шадабари тухай хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб. Тэрэ мүнөө Сагаан-Шулуутайн найман жэлэй һургуулиин директорээр ажаллана.

Директорэй хүтэлбэрилхы болон эмхидхэхы хүдэлмэри бэелүүлхэһээ гадна, 5-һаа 8 класс хүрэтэр түүхэ заадаг юм. Эдэ бүгэдын хажуугаар партийна һуралсалай һургуулиие мүнөөнэй эрилтэдэ харюусамаар, шагнагшадайнгаа дура хүсэлые буляамаар хүтэлбэрилжэ, партиин райкомой зүгһөө магтаал һайшаалда хүртэдэг юм. Теэд Норбо Цыбанович хайшан гээд амжалта туйланаб, шагнагшадайнгаа дура хүсэлэл буляажа шаданаб гэһэн бодол түрэнэ.

Н. Ц. Цыбановай пропагандистын хүдэлмэридэ тиимэ шэнэ, хүнэй нюдэндэ элеэр харагдаха юумэн гэжэ үгы. Тэрэ хори гаран жэлэй туршада пропагандистаар ажаллажа, дүй дуршалтай, материалаа һайн мэдэхэ байбашье, ээлжээтэ хэшээл бүхэндөө ехэл оролдосотойгоор, эрилтэ ехэтэйгээр бэлдэдэг гуримтай. Үзэхэ темэеэ һайн мэдэхэ байбашье, залхууралгүй, хуушанайнгаа баялигта найдангүй шэнээр бэлдэхэ, уншаха, түсэб табиха, газетэ, журнал, уран һайханай ном болон бусад материалнуудһаа шэнэ, һонирхолтой тоо, баримтануудые, үйлэ хэрэгүүдые заатагүй хэрэглэхэ гэжэ оролдодог. «Тэрэгүй бол, хэшээлшни һонигүйгөөр, хүн бүхэнэй анхарал татажа шадахагүй» гээд Норбо Цыбанович хэлэнэ. Энэнь тон зүб шуу. Юуб гэхэдэ, зарим пропагандистнар хуушанайнгаа баялигта найдаад, шэнэ юумые хэрэглэхын түлөө оролдодоггүй, иигэн тиигэн хэшээлээ үнгэргэжэ, список дээрээ хэрээһэ табяад лэ, ээлжээтэ хэшээлни болобо, программаһаа гээгдэнгүй ябанаб гэһэн бодолдо абтажа, һанаа амархан байдаг. Тиимэшүүлэй хэшээл һонигүй байдаг шуу.

Ажабайдалнай үдэр бүри хүгжэн һалбаржа, шэнэ эрилтэ табина ха юм. Хуушанайнгаа эрдэм мэдэсын баялигта найдаад, оршон тойрон боложо байһан шэнэ, түрүү юумэнүүдые шудалангүй мүнөөнэй пропагандист ямаршье кружок, һургуулиие хүтэлбэрилжэ шадахагүйнь элитэ. Эгээл тиимэһээ Норбо Цыбанович ажабайдалһаа гээгдэхэгүй, тэрээнтэй алхасаяа нэгэдүүлхые саг үргэлжэ эрмэлзэдэг. Энээн тушаа тэрэ иигэжэ хэлэнэ. «Партийна һуралсал. Энээхэн хоёр үгэнүүд соо ямар ехэ гүнзэгы удхатай үгэнүүд хэлэгдэнэ гээшэб. Түрэл Коммунис партимнай анхан эмхидхэгдэһэн сагһаа хойшо мүнөө болотор гэшүүн бүхэнэйнгөө эрдэм мэдэсэ дээшэлүүлхын, ангиин тэмсэлэй орёо нарин асуудалнуудые гүнзэгыгөөр шудалхын, хүн түрэлтэнэй түүхын хүгжэлтые тон зүбөөр, научнаар тайлбарилһан Маркс, Энгельс, Ленинэй мүнхэ һургаалые ажабайдал, хүдэлмэридөө шадамар бэрхээр хэрэглэхын тула эсэгэ ёһоной анхарал, оролдолго гаргажа байдаг гээшэ. Манай Коммунис парти эмхидхэгшэ агуу ехэ багша В. И. Ленинэй үүсхэлээр аяар холын Париж шадар оршодог Лонжюмо гэжэ газарта эгээл түрүүшын партийна һургуули эмхидхэгдээ һэмнай. Тэрэ сагһаа мүнөө болотор коммунистнуудай һуралсал жэл бүри намар эхилдэг байһаниинь булта мэдээжэ».

Н. Ц. Цыбановай хүтэлбэрилдэг марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалалгын һургуулида 21 коммунист һуралсана. Хэшээлынь долоон хоногтоо нэгэ дахин пятница бүхэндэ Хүсөөтын сомоной Соведэй гэртэ үдэшын 7-һоо 9 час хүрэтэр болодог. Гэр соонь дулаан, сэбэр, гэрэлтэй. Стол, стул гэхэ мэтэ булта бии. Пропагандист материалаа тодо һайнаар, аймаг болон совхозойнгоо ажабайдалһаа жэшээнүүдые дурдажа байгаад, нам лаbууханаар, юрэл хөөрэжэ үгэдэг. Тиихэдээ ойлгогдосогүй үгэнүүдые шадаал һаа хэрэглэхэгүй гэжэ оролдодог. Хэрбээ ямар нэгэн тиимэ үгын заатагүй хэрэглэгдэхэ ушарай гараа һаань, тэрэ үгэ хаанаһаа, ямар хэлэнһээ абтааб, ородооор юун гэһэн удхатайб гэжэ тайлбарилжа үгэдэг.

— Би партийна һуралсалда олоч жэлдэ ябанаб. Пропагандистнаршье һэлгэгдээ юм бэзэ. Харин Норбо Цыбанович шэнгеэр заадаг пропагандистые энээнһээ урда тээ шагнаагүйб. Цыбановай хөөрэжэ байхыень шагнажа һууха́да ехэ һонин байдаг. Ямаршье орёо асуудалые досоо орсо, тоб гэмээр, бэлэхэнээр, ойлгосотойгоор хөөрэдэг. Үшөө тиихэдэ шэнэ һанал бодол түрүүлхэ. Урдань тиигүүлдэггүй һэн. Пропагандистын хөөрөөн ойлгосотой хэбэртэй байгша һэн. Үнэн бодоод хөөрэхэ гэхэдээ, үгэшни холболдожо үгэхэгүй, талмул гээд удхыень гаргажа шадагшагүй һэм. Харин мүнөө темэ бүхэниие зүбшэлгэдэ хабаадаха, өөрынгөө һанал бодол хэлэжэ үгэхэ гэжэ оролдохош. Ямар нэгэн асуудал олоороо зүбшэжэ, үгэ буляалдажа, арсалдажа байгаад һанамжаа хэлэхэдээ, үзэһэн материалшни мартагдахагүйгөөр толгойдошни хадуугдаха ха юм,—гэжэ отделениин түмэршэ дархан Даша-Цырен Бардуев хөөрэнэ.

Дүй дуршал ехэтэй, бэрхэ пропагандист хэшээлээ иигэжэ һониноор, хүн бүхэнэй анхарал татамаар, шэнэ һанал бодол түрүүлмээр үнгэргэнэ. Хэшээлдээ ганса тоо, баримтануудые дурдаад, тэрээндэ гүнзэгы тайлбари хээгүй һаань, хүнүүд хөөрөөень нэгэ шэхээрээ дуулаад, нүгөөдэ шэхээрээ гаргажархидаг. Мэдээжэ энэ ёһо гуримые Норбо Цыбанович һайн

ОНШОТОЙ, ШАДАБАРИТАЙ

Ажалай үдэр дүүрэбэ. Гусиноозерск городой гурбадахи профессионально-техническэ училищиин байшангай олон таһалганууд хоп-жэп болобо. Тиигээшье һаа, эдээнэй нэгэн соо гал носоһо, хүн зон олон. Эхин шатын политическэ һургуулида һурадаг хүнүүд суглараад байна. Хэшээл эхилэнхэй. Энэ һургуулиин пропагандист Эльза Тихоновна Митахина һонин асуудал табяа хаш, хүнүүд өөһэдынгөө һанамжануудые хэлэжэ, иигэтэрээ шангаар дуугаралсана. Хүнүүдэй абьяастайгаар үгэ буляалдаһаарнь тухайлхада, һонин хэшээл болоно ха.

Багша мэргэжэлтэй Э. Т. Митахина пропагандистын мэргэжэл шадабарида гансата һураһан бэшэ ааб даа. Үхибүүдтэ зааха гээшэ нэгэ ондоо. Томошуулые политическэ эрдэмдэ һургаха гээшэ баһа ондоотой. Түрүүшээр хүдэлхэдөө Эльза Тихоновна нэгэл гуримаар хэшээлээ үнгэргэдэг байһан: түрүүшын заналгида шэнэ темээр хөөрэлдөөн. Удаадахидань үзэһэн материалаа хэр ойлгооб гэжэ хүнүүдһээ һурасагаагаад, баһа шэнэ темээр хөөрэхэ.

Иимэ гуримаар хэшээл үнгэргэхэдэнь хүнүүд абяа шэмээгүй һуугаад үнгэрдэг. Гараһан материалаа улам гүнзэгырүүлэн шудалха дура хүсэл үгы гү — нэгэ ямар бэ даа, хүнүүдэй нюдэд оногүй байна гэжэ пропагандист ажаглаһан байгаа. Тиигэһэн бэеэрээ пропагандист гуримаа ондоо болгохо байна гэжэ шиидэбэ. Тодо тобшо асуудалнуудые урид болгожо бэлдээд, һурадаг хүнүүдтэ үгэһэн, ямар литература хэрэглэхэб, ямар асуудалда гол анхаралаа табихаб гэжэ пропагандист хүнүүдээ һургаһан байгаа. Уншахада дайралдажа болохоор орёо асуудалнуудые тайлбарилһан, ойлгогдоогүй үгэнүүдэй удха хэлэжэ үгэһэн байна. Иигэһэнэй һүүлээр удаадахи хэшээлээ хөөрэлдөөндэ зорюулһан байгаа. Нүхэр Митахина иимэ хэшээлдээ мүн лэ һайса бэлдэдэг юм. Хөөрэлдөө хэхэ түсэб табидаг, тэрээн соогоо темынгээ гол шухалануудые тэмдэглэдэг гуримтай.

Хурянгыгаар үгэ хэлэжэ, пропагандист хөөрэлдөөгөө эхилдэг юм. Гараһан темынгээ гол удха һануулдаг, тэрэнэй тон шухалыень онсолон хэлэдэг, асуудалнуудые табидаг. Оройдоол 5—7 минута соо эдээн тухайда пропагандист хэлэдэг гуримтай. Иигээд лэ хөөрэлдөөнэйнгөө һабагшые зохид соонь татажа байгаад, хүнүүдэй һанамжа бодомжо хэлүүлдэг, үгэ буляалдаа үргэнөөр дэлгүүлдэг байна. Иигэжэ хөөрэлдөө үнгэргэхэдэнь ехэ һонирхолтой байхаһаа гадна, хүнүүд үзэһэн темэеэ һайнаар ойлгодог, һанаһан бодоһон юумэеэ гайхан гэлынгүй бултыень хэлэдэг юм.

В. И. Ленинэй биографи шудалхада, энэ арга методынь ехэ һайн байһанаа харуулаа. Жэшээнь, «Хаанта засагта хэһэн түрүүшын добтолго» гэһэн темын «шуһата воскресени» гэжэ асуудал тайлбарилан хөөрэлдэхэдөө эндэ һурадаг М. Е. Чурикова домогто январиин 9-нэй хэрэг үйлэ тухайда дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн байна. «Биографиин хурянгы очерк» гэжэ номһоо гадна, «Россида революци эхилээ» гэһэн В. И. Ленинэй статья хэрэглэлсэжэ байгаад нүхэр Чурикова энэ статьягай удха дэлбэлэн хөөрөө.

Нүхэр Митахина хэшээлнүүдтээ зураглан харуулһан зүйлнүүдые, техническэ хэрэгсэлнүүдые: карта, диаграммануудые, фото-зурагуудые, диафильмнүүдые хэрэглэлсэдэг гуримтай. Самбартаа таблицануудые бэшэжэ байгаад пропагандист хөөрөөгөө ойлгосотой болгохые оролдодог. Мүн хүнүүдтэе даалгабари үгэжэ, таблица зуруулдаг. Эдэ бүгэдые хэрэглэн, пропагандист темын гол удхын зангилаа тайлбарилан харуулна.

«Шэнэ тухэлэй марксистска парти байгуулхын түлөө» гэһэн темэ нэгэ хэшээлдээ гараа һэн. Иимэ парти байгуулхын түлөө В. И. Ленинэй тэмсэһэн тухайда, «Искра» гэжэ большевистскэ газетын иимэ парти бии болгохын түлөө үзэл бодолой талаар ехэ тэмсэл эрхилһэн тухайда пропагандист тоб гэмэ ойлгосотойгоор, һониноор хөөрэжэ үгэбэ. Иимэ темэ дэлбэлэн хэлэхэдээ, нүхэр Митахина географиин карта хэрэглэлсээ, В. И. Ленинэй сүлэлгэдэ ябаһан, «Искра» газетын түрүүшын номерой гараһан газарые энэ карта дээрээ харуулалсаа. Юрын карташье пропагандистын хөөрөө нэмэһэн, һурагшадай анхарал татаһан байна бшуу.

Һурадаг хүнүүдтэ даалгабари үгэхэ аргые пропагандист үргэнөөр хэрэглэдэг юм. Жэшээнь, «Арадуудай хани барисаан — социалис обществын хүсэ шадалай үндэһэ һуури» гэһэн темэ гарахадаа бодото ажал дээрэ, коллективтэе, ажабайдалда аха дүүгэй хани барисаанай, бэе бэедээ туһалдаг үльгэр жэшээнүүдые суглуулхыень хүнүүдтэе даалгабари үгэһэн байна. Энэнь һурагшадые ехээр һонирхуулһан байгаа. Удаадахи хэшээл дээрэ нүхэд В. А. Куц, А. И. Степаненко болон бусад энэ асуудалаар ехэ һони һонин тоо, баримтануудые харуулһан, буряад арадай соёл гэгээрэлэй хүгжэн һалбарһан жэшээнүүдтэ тогтон хэлэһэн байна.

Энэ һургуулида 12 хүн һурадаг. Элдэбын мэргэжэлтэй, наһааршье ондо ондоо хүнүүд юм.

Д. ЦЫДЫПОВ,
КПСС-эй Сэлэнгын райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинедые даагша.

РЕПОРТАЖ

ЭНХЭ-ТАЛЫН БЭРХЭШҮҮЛ

Энэ үдэр наран дулаахананаар гэрэлтэжэ байбашье, Энхэ-Тала дээгүүр сооходложо харлаһан газар харагданагүй. Һүүлшын шуурганаар харгые жэгдэрүүлэн хушажархиһан хүр саһан дундуур машинамнай арай гэжэл урагшаа дабшана.

— Энэ саһанийни ургасымнай газарта шииг нойто яһала үгэхэнь гээшэ. Теэд малдамнай бэрхэтэй болоод байна. Һүниндөө хүйтэн. Үдэрынь гэдэжэ, хайлажа ядатарнь март һара баргадхань хаш. Саһа, мүльһэнэй дүүһаагүйдэ малай хушуунда тодохоор хагда. Һолоомо гарахагүй ха юм. — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Иван Перфильевич Осеев машинын сонхоор нюдэ һаргааһан дүн сагаан тала тээшэ харааашалан хэлэнэ.

Багахан шүгые үнгэржэ, урда таладань гарахадамнай, тээ саана зузаан саһанда хушагдаһан малай дал хотонууд, гэр байранууд харагдаба. Удангүй Нарин-Хүшуун гэжэ газартахи малай үбэлжөөндэ хүрэжэ ерэбэбди. Ажалша хүрин шарайтай, дунда наһанай хүн, ахалагша хонишон коммунист Даша Гармажапович Жамьянов бидэниие угтаба.

Түрүүлэгшэ нэн түрүүн хонишодойнгоо ямараар ажаһуужа байһан тухай асуужа мэдэһэнэй һүүлдэ:

— Зай тиигэбэл, ажал хэрэгнай хэр ябажа байгаа юм, хаража үзэел даа. Үнинэй ишэтнай ябагдаагүй гээшэ ха.—гэжэ ахалагша хонишондо хандана.

— Байдалнай эгээшье муу гэхээр бэшэ. Хаба шадалайнгаа зэргээр хүдэлжэ байнабди, — гэжэ Даша Гармажапович дарууханаар хэлэнэ.

Уужам хотон соо ороходомнай дулаахан. Ута хотоной аяар тэрэ нүгөө захаһаа наашаа нэгэ һүрэг хурьгад хажуудамнай хүрэжэ ерэмсээрээ, маанадһаа үргэжэ сошоһондоол гэнтэ саашаа юрьесэ дэбхэрэлдэн ябашаба.

— Үдэр бүри хурьгадайнгаа томошуулые хашааһаань ээлжээгээр гаргажа, нэгэ хэды дураандань байлганабди. Тиигэхэдэ хоол тэжээлынньшье шэнгэсэтэй. һэргэлэн дорюун байдаг юм.—гэжэ Даша Гармажапович хөөрэнэ.

Бидэ хотоной дундуур нүгөө заха хүрэтэр ябажа харанабди. Хоёр таладань залгаа ута таһалганууд. Хоорондуураа хэдэн олон хаамжатай. Багашаг таһалгануудтань нарай түл, уужам соонь томошог болоһон хурьгад байлгагдана. Ёһотойл эзэн уладай хэжэ байһан ажал хэрэг эндэл элеэр харагдана. Хотон соо ариг сэбэр, шииг нойтогүй. Доронь хуурай һолоомон дэбдигдэнхэй. Хашаагай нэгэ захаар залгуулан хэгдэһэн кормушкануудта ногоон үбһэн, хобоонууд дотор холимол тэжээл хэгдэнхэй. Таһалга бүридэ тусгаар тодхогдоһон тэбшэ соогуур бүлеэн уһан байна. Хурьгадта минеральна тэжээл эдюулэгдэнэ. Зүгөөр нимэл тааруу гуримаар харууһалагдаад байхадаа, хурьгад өөдэргэн дорюунаар түлжэнэ гэжэ хэлэлтэй. Юрэдөө ямаршье таһалгануудай дэргэдэ ерэхэдэмнай үбшэн, үлбэр хурьгад харагдахагүй — булта шамбай суланууд.

— Мүнөө һүни гурбан хонин түрөө, бүхыдөө 580 хурьгадтай болобобди. Үшөө 20 гаран хонин дэлгэнэжэ ябана. Тэдэнэйнгээ түрэбэл, зуун эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга абаха уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэмнай ха.—гэжэ ахалагша хонишоной хэлэхэдэ, үгэлөө хүрэхэ байһандань найдамаар байба.

Түл абалгын тухашаруу үедэ хонишод шинии, минии гэхэ илгаагүйгөөр, бэе бэедээ туһалалсан ажаллаа юм. Тиихэдээ гансашье хурьга гарза хоролтодо оруулхагүйн түлөө оролдодог байгаа. Даша Гармажановичтай хоёр жэл сугтаа хонишоноор хүдэлжэ байһан залуу коммунистка, аймагай Соведэй депутат Нина Доржиева, хурьгашад Октябрина Дамбаева, Цырма Бадмаева гэгшэдэй эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолгын аша туһаар гансашье хурьган гарзада ороогүй.

Удаань бидэ зэргэлээд байһан нүгөө отарада ошобобди. Эндэ баһал ажалдаа шударгы хүнүүдэй хүдэлжэ байһан эли харагдана. Хони, хурьгадайнь хотон соо ариг сэбэр, хурьгадынь булта шамбай һайн. Юрэдөө хэрэг байдалынь хүршэ Жамьяновайхиһаа нэгэшье дутуугүй. Хонин бүриһөө хурьганай абтажа байһанда Цырмаа Занова ехэхэн үүргэ дүүргээ гэжэ онсолон тэмдэглэхээр. Юуб гэхэдэ, Цырмаа отарынгаа хонидые искусственна аргаар үрэжүүлдэг юм. Мүн Эрдэнжаб Афанасьев, Самбуу Будацыренова гэгшэд хони, хурьгадые харууһалха талаар дуршалтай бэрхэ хонишод болонхой.

Багахан хорёо соо амяараа байһан хонидто үбһэ тараажа байһан ахалагша хонишон Бадма Ринчинович Будацыреновтэй уулзажа хөөрэлдөөбди.

— Үглөө мүнөө хурьгалхаар болоһон хорёод хонин үлэбэ. Эдэнээ тусгаар харууһанда табяад байнабди,—гэжэ тэрэнэй хэлэхэдэ, хэды түл абтажа, уялгаяа хэды шэнээн дүүргэжэ байһан тухай түрүүлэгшэ асууба.

— Үнгэрһэн жэлдэ зууһаа 90 хурьга абаа һэмди. Мүнөө жэлдэшье эды шэнээн дүн туйлахаар шиидэнхэйбди. 597 эхэ хонидһоомнай 576 хурьган абтаад байна. Тиихэдээ зуун эхэ хонин бүридэ хэды хүртэнэ гээшэб?—гээд, Бадма Ринчинович хорёогой үүдээр наашаа орожо ябаһан эхэнэртэ хандана:—Цырмаа, тэрэнээ тоолоожо гаргаа һэн гүш?—гээд асууба.

— Гаргаа. Зууһаа 96 хурьган абтаад байна.

— Харин зуундаа дүтэлөөл ёһотой. Энээнэйл түлөө шармайн ажаллажа байнабди, — гэжэ хэлээд, Бадма Ринчинович саашань иигэжэ хөөрэнэ: — Хони, хурьгадай харууһанай эгээл харюусалгатай хугасаа оробо гээшэ. Хабар уда. Гамнаһаар, нарилһаар байтарнай үбһэнниье бага болошобо. Энэ далай дайда саһамнай хэзээ хайлаха юм, — гэжэ һанаата болоно.

Эндэһээ холошье бэшэ нүгөө һууринда Дарма Имегеновэй, Баатар Аюшеевэй даадаг ехэ хонидой отаранууд байрлана. Эндэхи хонишодой ажал хэрэгүүд мүн лэ һайн. Зуун эхэ хонин бүриһөө 80-80 хурьган абтаад, бүрин бүтэн түлжүүлэгдэнэ.

— Найдамтай улад юм даа,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Иван Перфильевич ханамжатайгаар хэлээ һэн.

Харюусалгатай ажалаа найдамтай һайнаар бэелүүлжэ байһан уладаараа ажахын хүтэлбэрилэгшэ омогорхонгүй яахаб. Хамтын хэрэгэй амжалтые нимэл хүнүүд шиидхэнэ ха юм.

Д. ДУГАРОВ,
манай корр.

«Дружба» колхоз,
Хяагтын аймаг.

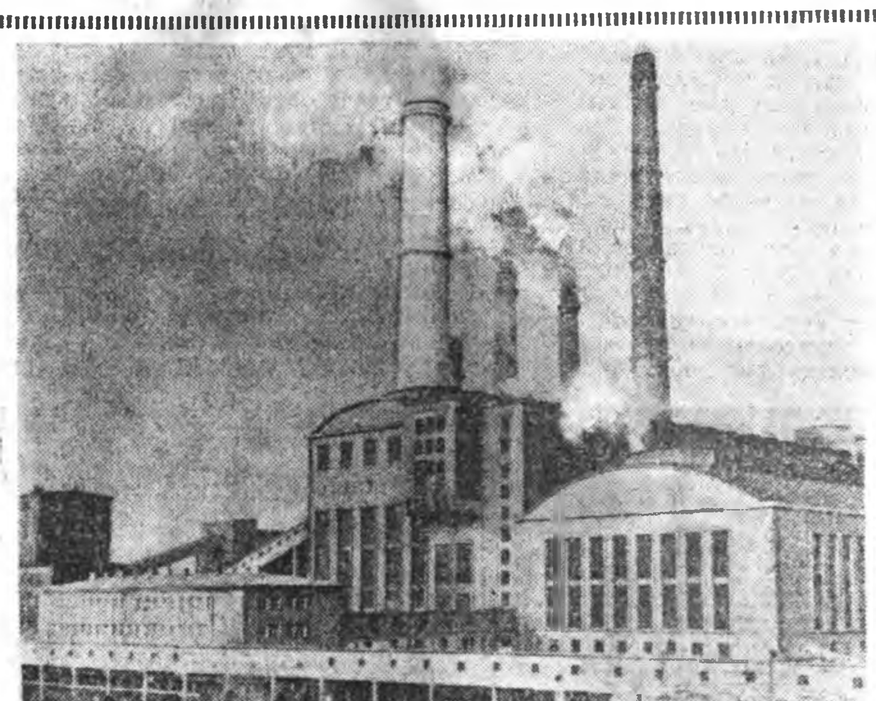

БОЛГАРИ. «Марица-Восток» гэжэ энергетическэ комплекс Советскэ Союзай туһаламжаар бодхоогдожо байнхай. «Марица-Восток-1» гэжэ теплоэлектроцентраль ашаглалгада үгтэнхэй. Мүнөө «Марица-Восток-2» гэжэ ТЭЦ бодхоогдожо байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Марица-Восток-2».

БТА—ТАСС-ай фото.

РУМЫНИ. Констанцы гэжэ парк соо «Континенталь» гостиницын дэргэдэ археологическа музей бии юм. Тиимэ музейнүүд Бухарест, Ясса, Сиби городуудта бии. Зураг дээрэ: археологическа музейн экспонадууд.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЦИАЛИ... ОРОНУУДТ...

ПОЛЬШО

Польшын Журналистнуудай союзай VII съезд һаяхан хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Съезд союзай хүтэлбэрилхы органуудые шэнээр һунгаа.

Съездэ хабаадагшад Вьетнамай Демократическа Республикын журналистнуудта бэшэг эльгээжэ, Вьетнам арадай тэмсэлые талархан дэмжэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн ПОРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Владислав Гомулкада съезд бэшэг эльгээһэн байна. Тус бэшэг соонь тусхайлбал, иигэжэ хэлэгдэнхэй: «Манай арадай түрүү хүсэн, Польшодо дэбжэлтын болон социализмын түлөө хэгдэдэг патриотическа тэмсэлэй хүтэлбэрилэгшэнь болохшо партиин программа ба политикые Польшын журналистнууд эрид-нүүд дэмжэнэ гэжэ таниие найдуулхые бидэнэр хүсэнэбди».

ПОРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Владислав Гомулка журналистнуудай делегацитай уулзаа. Съездын үрэ дүн тухай делегаци тэрээндэ мэдээсэһэн байна. В. Гомулка бэшэгэй түлөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргөөд, үрэ сэхэтэйгээр хүдэлхыень Польшын Журналистнуудай союзда хүсэһэн байна.

Польшын промышленность аятай зохид, бүхэ гуталнуудые оёжо гаргадаг. Тэрэ хадаа нёдондо жэлдэ 400 ондоо моделиин гутал хүн зондо дурадхаһан байха юм. Гутал оёдог найман томо комбинат дотоодын дэлгүүрэй хэрэглэмжые хангахаһаа гадна, өөрынгөө продукциие Советскэ Союзда, бусад оронуудта гаргажа худалдадаг. Эдэнэй нэгэниинь болохшо Новы Тарг городтохи комбинат мүнөө жэлдэ 8 миллион, 1970 ондо — 11 миллион паар гутал оёжо гаргаха. Комбинадай продукциинь табанай нэгэ хуби ондоо оронуудта худалдагдаха юм.

ГДР

1968 ондо СССР ГДР хоёрой хоорондо кинематографиин талаар харилсаа холбоо саашадань үргэдхэхэ түсэбтэ Берлиндэ гар табигдаһан байна. Советскэ Союзда ГДР-эй кинофильмнүүдые, ГДР-тэ советскэ кинофильмнүүдые бүри олоор харуулха хэдэ хэдэн хэмжээнүүд түсэбэй ёһоор хараалагдаһан байна.

МНР

Хүдөө ажахын техникые заһабарилха, үрэһэ сэбэрлэхэ, мүн хабарай тарилгада бэлэдхэхэ талаар бусад хүдэлмэри Монголдо амжалтатайгаар түгэсхэгдэжэ байна гээд МОНЦАМЭ агентство дамжуулна.

Ороной газар тарялангай ажахынуудта 480 мянга гаран гектар газар дээрэ ороһото, овощной ба тэжээлэй ургамалнууд тариглаха юм. Мэргэжэлтэдэй тоолоһоной ёһоор, ороһото тариянай гол хубииень ургуулан абадаг гүрэнэй ажахынуудта ороһо тарюа суглуу-

О

Ородой агууехэ уран зохёолшо Антон Павлович Чехов Алексей Максимович Горькитой ехэ нүхэд байһан. Антон Павлович хадаа залуу Горькиин зохёолнуудые һонирхон уншадаг, туһатай заабари үгэдэг байһан.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. М. Горький А. П. Чехов хоёр Ялтада. (1900 он).

ТАСС-ай фото.

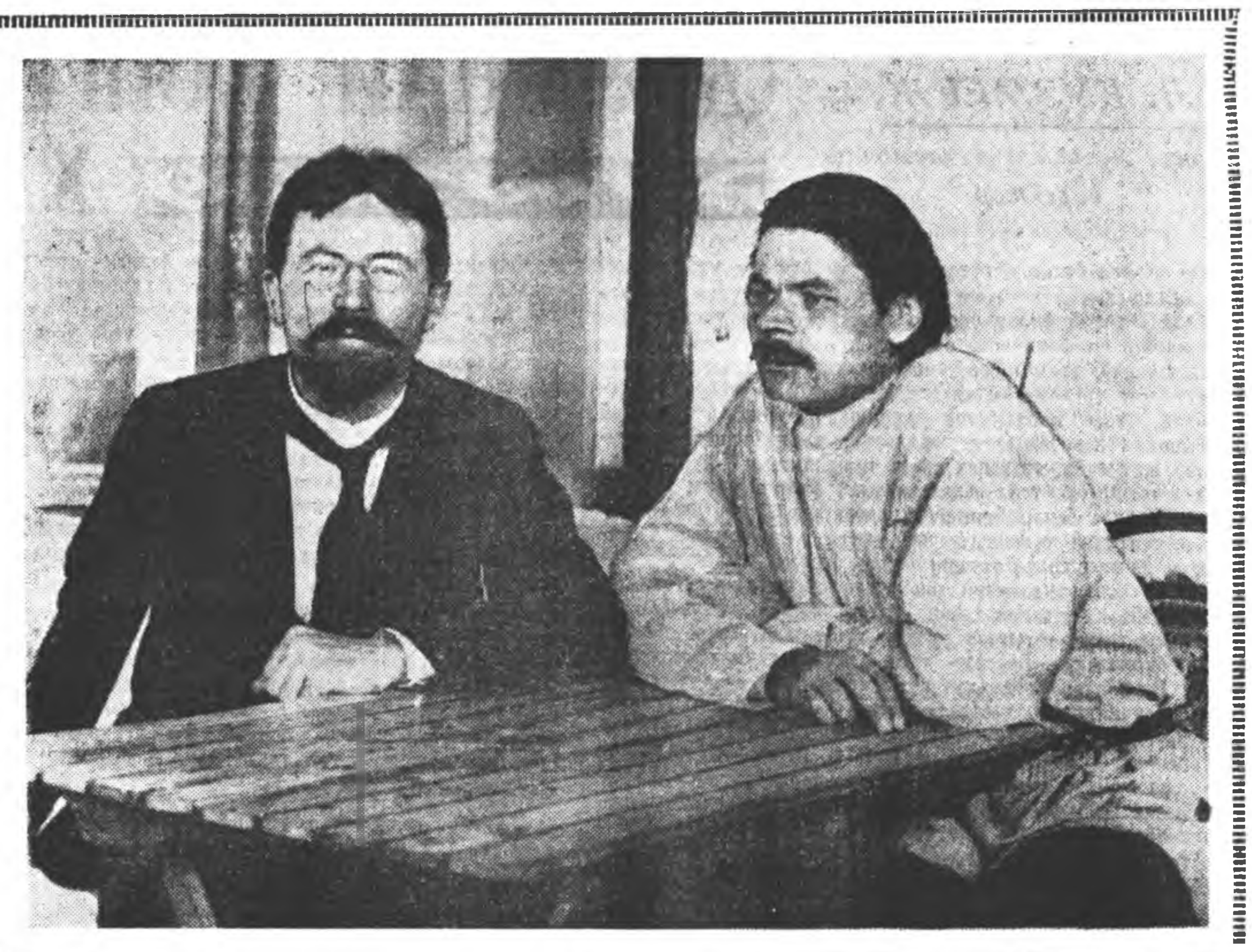

ТОРИИН ҺУРГУУЛИДА

Ториин дунда һургуулиин пионернүүдэй ажабайдал һонирхолтой. П. Морозовой нэрэмжэтэ дружинын отрядууд В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Ориентирэй» программаар мүрысэжэ байха юм. Тэндэ пионервожатаар Люба Анисимова хүдэлнэ. Тэрэ һайнаар хүдэлдэг байһан дээрэһээ һургуулиингаа дирекциин, классуудай хүтэлбэрилэгшэдэй магтаал хүндэдэ хүртэһэн байха. Һургуулинь 14 отрядтай.

Һургуулинь гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй. В. И. Лениндэ зорюулагдаһан монтаж гоёор зохёогдоһон байха юм. «Эдир ленинец» газетэ, комсомольско «Прожектор» гэхэ мэтэ гаргагдана. Эрхим һурагшадай һуралсалые харуулһан ехэ стенд түхеэрэгдэһэн байна.

Эндэ пионерскэ хүдэлмэри комсомольско ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулагдана. Ахалагша классуудайнь һурагшад пионерскэ отрядууд октябрядуудые, совхозой мал ажалай отара, гүүртэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые шефтэ абаһан байна. Һургуулиин һурагшад хаягдаһан түмэр суглуулха, совхозой хартаабха, турпепс малтаха талаар ехэ хүдэлмэри хэһэн байха юм. Тэрэшэлэн тосхоноо ургамалаар ногоорүүлхэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Дружинануудтань залуу үетэниие эсэгэнэрэй революционно, дайшалхы болон ажалай заншалда һурган хүмүүжүүлгэдэ зорюулһан отрядуудай суглаа һонирхолтойгоор үнгэргэнэ. Тэрэшэлэн конкурсын харалга, тематическа үдэшэ эмхидхэгдэнэ. Һургуулида искусствада дуратайшуулай клуб, кукольна театр, техническэ творчествын, хатарай бүлгэмүүд, барилдаанай, боксын секцинүүд хүдэлнэ.

Ториин пионернүүд Павлик Морозовой ажабайдал тухай материал суглуулһан, космонавт К. П. Феоктистовтай бэшэг бэшэлсэдэг байна. Тэрэнэй нэрые отрядуудайнь нэгэн зүүнэ. Пионернүүд тосхонойнгоо түүхые бэшэжэ байха юм.

Эндэхи пионернүүдэй һайн һайхан, оло янзын түхэлэй ажабайдал хадаа Ториин дунда һургуулиин багшанарай бүхы коллективэй эбтэй эмхитэй ажалай үрэ болоно.

В. КЛОЧИХИН.

«ГОРЬКИТОЙ ТАНИЛСАЛГА»

...э һэн гү, али 1948
...анагүйб. Дайнай
... хойно, хүшэр жэл-
...е, хубсаһаншье ду-
...тоодо... номуудшье.
...хан магазинуудай
... тагууд дээгүүр үшөө
...гараһан, шарлажа,
...дашаһан хуушан эды
...улиимнайшье биб-
...да табигдаһан ори
... үлүү бэшэ: нэгэн
«Каштанка» гү, али
...агогдошогүй, ород
«Коза-дереза». Үгы-
...үни хада хуушан ла-
... «Эреэн гүрөөһэ
...иигэбэшье, бултал
...гданхай, шэншэгдэн-
...да байһан бүхы һэ-
... баран үхибүүдэй
...бүүдэй аал даа!) бэ-
... боложо һаланхай.

...шаха абьяас бараг-
...гүй. Һаяхан шү-
...үгэдэй дүтэ хүрэ-
...лхэ, зулгааха ду-
... мэтэ. Тэрэшье ойл-
...шье мүн лэ үзэгтэ
...улигдашагүй амта
... ябаа ха юмбибди

...һуралсалай жэлэй
...лиимнай хубааһан
...» үншье болон-
...адартаа хүрэтэр ун-
... гайхалтай бэшэл.
...рэ тосхондо ажа-
...а айлшалжа ошо-
...агазиндань урдань
... зузаахан ном ха-
... байнгүй, нагсата-
... бэлэгээр худалда-
...нөөшье һанадагби:
...тэй, хатуу саар-
...нь томонууд сагаан
... гээд, бага дүхэриг-
...тэй. Дорохононь,
...ар нэгэн заводой
...н ута хоолойнууд-
...рин эгээл дээдэ та-
...нэгээр: «Максим

...э талада тэрэнине
... нэрэ табигдадаг
...айгааб. Теэд ямар
... даа, үнөөхи «Унша-
...й байдаг «Үбгэн Ар-
...хёр» гэдэг гунигта
... М. Горький бэшээ
... хүбүүн тухайшье.
...нэй хүхюун дууе:
... һайхан лэ,
... нютаг лэ!
...анилтаяа уулзаша-
...ай, мүнөөхи номоо
...руухан гэртээ бу-

... миниин досоо би-
...ууд мэтэ зонине
... хара хото руугаа
..., гал шара нюдэ-
... нэгэ арьяатаншуу
...гай түхэл шэнжэ
...е, саашань унша-
...мини, бүдүүн зоной
..., орёо унжагай,
..., тиимэ ехэ һонингүй
...аяа хүряаха баатай

..., тэрэнэй эхэ Нилов-
... геройнуудайнь
... хүгжэлтые тойрожо
...лайнь орёо хүндэ
... миниин ойлгоошье-
...дахашьегүй байһа-

...ида хожомынь зай-
...ожо ерээ һааб даа.
... минии—буряад хэ-
... холбуулжа, һая-
... ороһон минии —
...гүй, муугаар бэ-
... шидэһэмни гай-

..., өөрынгөө муу, ту-
... мэдэрхэ гээшэ хэ-
... ха даа...
...ээб даа, нэгэтэл
...рүүшынхеэ танилса-
...алга хүн хүнтэй эл-
...болдожо болохо: нэ-
..., нүгөөдэнь—тээ хо-
...ман—нэгэ зохёол-
... танилсаха, нүгөө-
...тэйнь. Гэбэшье,
... энэ танилсалга һур-
...классһаа эхилжэ (би
...нуудта ород хэлэ
... зааха программа
... ударидалга доро
... һайн: намтай то-
...рай хэрэггүйһөө
...шолонтой байһа-
...м. Тиихэдээ, 6-дахи
... «Бага наһан»
...бүүд» гэһэн бишы-
...ой турша соо гара-
...хи класста «Сокол
... «Буревестник тухай
... класстаа гаража,
... «Зон соо» гэжэ по-
... болон «Үбгэн Ар-
...хёр» гэжэ расска-
...шахаар даабари үг-
...бадахида тэрэнэй
...нуудайнь дээжэтэй
.... Тодорхойлбол,
...ическа зохёолнууд
...ль хүгшэн» гэжэ
...ическа зохёолнууд-
... гэжэ романтай, дра-
...зохёолнуудһаань —
...дне») гэдэг пьесэ ба
... гэһэн очеркыень

... ехэ гү? Нэгэн до-

ро, багашье, ехэшье. Юундэб гэхэдэ, эдэ бүгэдые бултыень уншаад байхадаа, залуу хүн М. Горький ба тэрэнэй зохёолнууд тухай яһалал ойлгосо абаха гээшэ.

Гэхэтэй хамта, багшын зорилго гансал программа соохи зохёолнууд тухай ойлгосо үгөөд үнгэршэхэ бэшэл. Тиигэбэлнь, «Артомоновуудай хэрэг», «Клим Самгинай ажабайдал», «Васса Железнова», «Егор Булычов ба бусад», «Ород орон соогуур» гэһэн рассказуудайнь цикл гэхэ мэтэһээ эхилээд, зохёолшын хэдэн олон гайхамшагта номууд залуу хүнэй анхарал хандуулангүй үнгэршэжэ болохол. Харин эдэ зохёолнуудтай танилсаагүй хүнэй ямар ехэ баялигһаа хоцидон гээгдэхэ байһаниинь ойлгосотой ха юм.

Тиимэһээ багша нэн түрүүн программа соо байһан тэрэ тоотойхон зохёолнуудайнгаа жэшээ дээрэ һурагшадтаа Горькидо, тэрэнэй зохёолнуудта дурлуулха зорилго табиха зэргэтэй. Тиигэбэл, залуу хүн гансал даабарита зохёолнуудаа уншаад үнгэршэхэгүй, харин саашадаашье энэ һайхан сэдьхэлтэ, гүн бодолтой хүнөөр нүхэсэжэ ябаха ха юм.

* * *

Литература гээшые һургуулида зааха предмет гээд хаража үзэхэ болоо һаа, нэгэ талаһаа эрдэмэй, нүгөө талаһаа—уран зохёолой, искусствын үзэгдэл гэжэ сэгнэжэ болоно.

Теэд бидэ дунда һургуулида литературын түүхэ, литература шэнжэлдэг хүнүүдые, мүн литературын шүүмжэлэгшэдые баядэнэ бэшэбди. Тиимэһээ һургуулида литературые гол түлэб уран үгын, искусствын зохёол мэтээр зааха ушартай болоно ха юм. 8—10 классуудта ород болон совет литературануудай хүгжэлтын түүхын тон гол, шухала асуудалнууд шудалагдадаг байна.

Гэхэтэй хамта, олохон ушарта энэ гурим мартагдашадаг гэхэ гү, али ямаршьеб нэгэ шалтагаанаар бэелүүлэгдэнгүй үлэшэдг байһаниинь халагламаар.

Энэ заахан тэмдэглэл соо литература заалгын методикын бүхы орёо асуудал хаража яажа болохоб, теэд тиимэ зорилго урдаа табинашьегүйбди.

Юрэл энэ шалтагаанай зарим тэдыешье хаража үзэхэдэ иимэ байна. Нэн түрүүн, тэрэ гү, али энэ зохёол гараха хэшээлэй болзор тон бага байдаг гээшэ.

Тиихэдэ заримдаа багша хэшээл дээрээ зохёолые уран һайханаар, ойлгосотойгоор уншажа, хүүгэдэй сэдьхэлые тэрэнэй гүн удхаар, уран баялигаар эзэлхын орондо, элдэб янзын түсэб. зохёолой бүлэгүүдые нэрлэхэ мэтын һонигүй, туһааршье зэлтэй ажалда сагаа баражархидаг байна. Түсэб табилгые бидэ огто буруушаана бэшэбди. Хэшээл дээрээ уншаха (тиихэдээ заатагүй—уран гоёор), оршуулха гээшэ литературын хэшээлэй (илангаяа 5—7 классуудта) гол шэнжэнь болохо ёһотой.

Һаяар һургуулинуудта литература заалга шэнэлэгдэһэн программаар бэелүүлэгдэхэ болохо. Тус программын ямаршье шэглэлтэй байхые хүсэд мэдэнэ бэшэбди. Зүгөө тэрэнэй һургуулида зааха литературые искусство, эстетическэ ехэ удхатай болгохо тээшэнь шэглүүлээ һаань, ехэ һайн байгаа. Тиигэбэл, үхибүүд багаһаа ородой агууехэ зохёолшодой номуудтай танилсажа, бүхы наһаараа тэдэнтэй ханилсан нүхэсэжэ ябаха бшуу.

Аяар тэрэ үни сагта бишыхан Алеша Пешковтэ аптекын нэгэ провизорой хэлэһэн үгэнүүдые һаная: —Ном гээшэмнай, нүхэр, һайн саад мэтэ юм шуу: тэрээн соо таатайшье, туһатайшье юумэ байдаг юм».

Зүб даа, ном гээшэ хүниие ганса һонирхуулдаг зүйл бэшэ. Тэрэ хадаа «танай загуурдида төөриһэн бодолые шэглүүлэн сэхэлхэдэтнай туһалха байха» гээд А. М. Горький хожомынь дэмы хэлээгүй.

Үхибүүдэй һургуулиин наһанһаа номуудые уншажа, тэдэндэ дурлажа ябадаг хүнүүд болоо һаань, тэдэнэй бүхы наһан соо хажуудань арюун һайхан сэдьхэлтэй, гүн гүнзэгы бодолтой аха нүхэр, багша Алексей Максимович Горький алхалалсан ябахал.

К. ЦЫДЕНОВ,
Үльдэргын дунда һургуулиин багша.

ДЭЛХЭЙН ХУДАЛДАА НАЙМААНДА ҺУЛААР ХҮГЖЭНГИ ОРОНУУДАЙ ХАБААДАЛСАЛГА

Манай түбиин хоёр миллиард гаран хүн экономическа талаараа һулаар хүгжэнги оронуудта ажаһуудаг. Диилэнхинь—урданай колонинууд: Ази, Африка ба Латиин Америкэ. Эдэ оронууд өөһэдынгөө политическэ, социальна ба культурна байдалаараа ондо ондоо юм. «Актюалитэ» гэжэ Алжир газетын бэшэһэнэй ёһоор, тэдэ оронууд бултадаа адли—экономическа талаараа гээгдэнги байдалтай.

Һая хүгжэжэ байгаа бүхы оронуудтахи национальна доход индустриальна гүрэнүүдэйхидэ орбол, 10—15 дахин доогуур байдаг. Һулаар хүгжэнги оронуудай табан хүн бүхэнэй нэгэниинь ходо шахуу үлэн ябадаг, 10 мянган хүн тэндэ үдэр бүри үхэдэг гэжэ эдеэ хоолой ба хүдөө ажахын асуудалнуудаар ООН-ой тусхай та эмхиин элидхэл дотор хэлэгдэнэ.

Экономическа талаараа бэеэ даанги болохын тулада промышленностиин хүгжэлтэ ехэхэн ашатай байха байгаа. Гэбэшье һая хүгжэжэ байгаа оронуудай олонхинь мүнөө үедэ бараг һайн промышленностьгүй, түүхэй эдэй метрополинуудта үгэдэг аграрна хизаар оронууд бологдоһон байна.

Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ түүхэй эдэй дэлхэйн үнэ сэнгүүд эрид доошолжо байна. Энэнь тэрэ саанаа экономическа талаараа һула оронуудые хэлэшэгүй гарза хохидолдо оруулна. Энээнэй гол шалтагаанииинь юун бэ гэбэл, хүсэ ехэтэ, баян монополинууд түүхэй эдые гол түлэб худалдажа абадаг, тиихэдээ шадаал һаа хямдаар абаха гэжэ оролдодог.

Түүхэй эдэй үнэ сэнгэй хайшаншье гэжэ хямдарһан ушар һулаар хүгжэнги оронуудые ехэ гарза хохидолдо оруулжа, тэдэнэй бюджедүүдые доройтуулдаг, экономическа проектнүүдые таһалдуулдаг, удаан болзорой, холын хараата түсэб табиха, бэелүүлхэ аргагүй болгодог. Түүхэй эдэй үнэ сэнгэй хямдарһан дээрэһээ болоно, тэрэ түүхэй эд урдынхиһаа ехээршье абтажа байбал, тэрэнһээ ороһон олзо доход оройдоо нэмэнэгүй. Сенегалда—арахис, Малайзида — каучук һүүлэй жэлнүүдтэ һурагүй ехээр абтаһан, үйлэдбэрилэгдэһэн байбашье, тэдэниие газаа тээшэнь худалдажа оруулһан олзо ехэ болохоһоо байтагай, харин зарим ушарта доошоо ороһон байха юм. Мэргэжэлтэдэй тооложо гаргаһанай ёһоор, түүхэй эдэй үнэ сэнгэй 5 процентээр доошоо ороходонь, тэндэхи оронуудай жэлэй олзо доход миллиард түхэригөөр хородог байна. Гадаадын худалдаа наймаанһаа ороһон мүнгэнэй зарим хубиин тэрэ наймаае гартаа барижа байгаа гадаадын компанинуудай хайрсаг соо үлэдэгыень хараадаа абаха хэрэгтэй.

Түүхэй эдэй үнэ сэнгэй гансал унаһан дээрэһээ бэшэ, мүн һая хүгжэжэ байгаа оронуудай яаха аргагүй худалдажа абадаг промышленна эд бараанай, зэбсэг түхеэрэлгын үнэ сэнгэй ходо нэмэжэ байдаг ушар дэлхэйн худалдаа наймаанда тэдэ оронуудай байдалые улам муудуулна. Энээниие иимэ нэгэ жэшээ дээрэ харуулая. 1960 ондо тонно какаогой түлөө 2700 метр эд бүд абаха аргатай байбал, 1965 ондо оройдоо 800 метр абаха шадалтай болобо. Иимэ илгаа, иимэ «хайша» экономическа гээгдэнги байдалһаа мултаран гаража, национальна промышленностиин үндэһэ һуури тодхохо гэһэн Ази, Африкын, Латиин Америкын бүхы оролдолго хэшээлыень огто үгы хэхын аюул бии болгохо ха юм.

Тиимэһээ, үлэмжэ зүйтэй, тогтууритай үнэ сэнгээр түүхэй эдээ худалдаха арга нүхэсэл дэлхэйн худалдаа наймаанда бии болгохо гэжэ хүгжэжэ байгаа оронуудай үсэд нэтэрүүтээр оролдолгынь, эрилтэ хэдэгынь ойлгосотойл.

Түүхэй эд худалдадаг дэлхэйн дэлгүүр рыногые гартаа абанхай, урдыньшье, мүнөөнэйшье байдалые хуушан хэбээрнь байлгаха гэжэ оролдодог монополинуудай хүсэргэлгэдэ, дура зоргоной аашада эсэргүүсэлгын тулада коллективнэ ниитын хэмжээ абаха гэжэ һая хүгжэжэ байгаа оронууд һэдэнэд. Тэдэ хэмжээнүүдэй нэгэниинь—али нэгэн янзын түүхэй эд үйлэдбэрилэгшэдые нэгэдүүлһэн гүрэнүүд хоорондын эмхинүүдые байгуулга болоно. Тиимэ эмхинүүдэй зорилгонь: уласхоорондын худалдаа наймаанда зорюулагдаһан түүхэй эд үйлэдбэрилхэ тодорхой хэм хэмжээе тус эмхидэ хамаатай орон бүхэндэ жэл бүри тогтоохо. Гадна, дэлхэйн рыногтэ түүхэй эдэй орохо хэмжээе саг сагтань тааруулан, бараг тогтууритай үнэ сэнгүүдые байлгажа болохо юм. Жэшээнь, кофе, какао, каучук үйлэдбэрилдэг оронуудые гүрэнүүд хоорондын тиимэ нэгэ эмхинүүд нэгэдүүлдэг юм. Бусад зарим эмхинүүдэй зорилгонь—ашагта малтамалнуудые ашаглахаар концессинүүдтэ тушааха дүримүүдые тааруулан зохёохо хэрэг болоно. Нефть, мүн зэд хилын саана худалдадаг оронуудай эмхинүүдые тэдээнэй тоодо оруулжа болоно.

Гэбэшье, тиимэ эмхинүүд мүнөө дээрээ хүсэд ашатай болоодүй. Юундэ тиимэб гэхэдэ, нэгэ талаһаа, тэдэ эмхинүүдтэ хабаадагшадай өөһэдынь хоорондо арсалдаан гарадаг, нүгөөдэ талаһаа, түүхэй эдэй дэлгүүр рыногые мэдээрхэн барижа байдаг баруунай монополинууд тэдэ эмхинүүдэй һэдэлгэнүүдтэ туйлай ехээр эсэргүүсэнэ. Жэшээнь, хэн хэды шэнээн кофе үйлэдбэрилхэб, худалдахаб гэһэн асуудал дээрэһээ кофе худалдадаг гол оронуудай хоорондо, уласхоорондын эмхи дотор арсалдаан гарадаг. Мүн энэ асуудалаар Африкын ба Латиин Америкын бүлэг оронуудай хоорондо арсалдаан гарадаг. Тэрэ эмхидэ баһа оролсодог кофе худалдан абадаг баруунай томо баяшуул тэдэ арсалдаануудыень аятайхан һамбаашалжа, өөһэдынгөө ашаг туһада хэрэглэдэг байна. Арсалдаануудые һамбаашалан, кофе худалдалгаар уласхоорондын эмхиин ажал ябуулгада горитой нүлөө үзүүлдэг, сэнгые унагааха гэжэ эрмэлзэдэг байна. Кофе худалдагшадай буусагүй байхадань тэдэниие баруунай компанинууд элдэбээр хашадаг, бааладаг гээшэ. Илангаяа США энэ талаар шалгарна.

Харин компанинуудай мүнөөнэй эзэрхэлгын байбашье, тэдэнэй талаһаа аймшагтай эсэргүүсэлгэ хэгдэдэг болобошье, Азиин, Африка ба Латиин Америкын һая хүгжэжэ байгаа оронуудта эзэрхэлгын урдаһаа тэмсэл улам ургажа үргэлжэлһөөр. Өөһэдынгөө эд зөөриие үлэмжэ дүүрэнээр хэрэглэхын ба үнэтэй эд бараа хилын саанаһаа батаар худалдажа абахын тулада өөһэдынгөө түүхэй эдээр промышленна эд бараа үйлэдбэрилхэ предприятинуудые хэдэ хэдэн оронуудта бариха гэжэ хараалагдана. Тэрэгүй һаа, аргагүй болошоно. Жэшээнь, Цейлон хилын саана каучук бултанһаа ехээр худалдадаг аад лэ, бэлэн эд бараа (автомобилиин мөөр, резинэ хоолой гэхэ мэтэ) хари оронуудһаа худалдажа абаха баатай болоно. Тиигэжэ, энээндэ жэлэй 4 миллион доллар гаргашаладаг. Какао хилын саана худалдадаг олон оронууд өөһэдынь какаоһоо хэһэн шоколад Европоһоо гү, али Америкэһээ асарха зэргэтэй болодог.

«Гурбадахи түбиин» оронуудай социальна хубилалтануудые али зэргын шууд зоримгойгоор бэелүүлһэн дээрэһээ гээгдэнги байдалтай тэдэ оронуудай тэмсэлэй амжалтань дулдыдаха байна. Капиталис бэшэ, түрүү янзын харгы замаар хүгжэбэл дээрэтэхэ гэжэ һая хүгжэжэ байгаа хэдэн оронууд шэлэжэ олоһон байна. Тэдэнэй тиигэжэ шэлэжэ олоһоной зүб байһые дүй дүршэлынь харуулна.

Февралиин 1-һээ мартын 25 болотор худалдаа наймаанай ба хүгжэлтын асуудалаар ООН-ой хоёрдохи конференци Делидэ үнгэргэгдэжэ байнхай. Уласхоорондын наймаашанай, тэрээнтэй холбоотой экономическа ургалтын асуудалнуудые үзэһэн «гурбадахи түбиин» оронуудай түрүүшын тиимэ конференци Женевэдэ 1964 ондо болоһон байгаа. «Уласхоорондын худалдаа наймаанай ба наймаанай политикын гол ёһо гуримууд» Женевэдэ тунхаглагдаһан байгаа. США-гай ба баруунай хэдэ хэдэн оронуудай бэелүүлдэг политикын уршагаар тэдэ ёһо гуримуудай олохониинь бэелүүлэгдэнгүй үлэшэһэн байна. Һулаар хүгжэнги оронуудай экономическа хүгжэлтэдэ Женевскэ конференци «ямаршье нүлөө үзүүлбэгүй» гэжэ Чилиин түлөөлэгшэ хэлээ һэн. ООН-ой нэгэдэхи конференциин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэ бэелүүлхэ арга ба замуудые олохын тулада эдэ асуудалнууд дахинаа Делидэ харагдаха юм. Уласхоорондын наймаае орон бүхэнэй өөртөө, дам дамаа ашагтайгаар, зүйтэйгөөр эрхилхын тулада, политическэ ондо ондоо байдалтай оронуудай хоорондохи худалдаа наймаанай харилсаадахи доромжолгын һаад түбэгшээлнүүдые үгы хэхын тулада тэрэ худалдаа наймаае шэнэдхэн һэльбэхэ тушаа асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ байна.

В. КУЗНЕЦОВ.
(ТАСС).

СДПГ-гэй съезд дээрэ

БОНН. (ТАСС). Нюрнбергдэ үнгэргэгдэжэ байһан социал-демократическа партиин съезд дээрэ Вилли Брандт гэгшэ СДПГ-гэй түрүүлэгшээр дахин һунгагдаба.

Хаан Хусейн уряалба

АММАН. (ТАСС). Иорданида эсэргүү Израилиин сэрэгэй шэнэ ябуулга хэжэ байһантай дашарамдуулан, дээдэ тушаал зэргэтэнэй зүблөө саг дары зарлаха уряатайгаар араб гүрэнүүдэй толгойлогшонорто Иорданиин хаан Хусейн хандалга бэшэг эльгээбэ.

Иорданиин информациин министр Салах Абу Зейд мүнөөдэр пресс-конференци дээрэ энээн тухай мэдээсэбэ.

Кахтан Аш-Шааби гэгшын мэдүүлгэ

КАИР. (ТАСС). Урда Иеменэй арадай республикын президент Кахтан Аш-Шааби үсэгэлдэр Аденэй радио болон телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, орон дотор гүрэнэй урбалта хэхэ гэһэн һэдэлгэ буруутаа гэжэ мэдүүлбэ. Нрюй гэжэ национальна фронт—хүтэлбэрилхы парти орон доторхи байдалые бүри мүһэн хинамжална гээд Аш-Шааби үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ гэжэ МЕН агентство мэдээсэһэн байна. Мүнөө республика дотор номгон байдалтай болонхой гэжэ президент хэлэбэ.

Урбалта хэхэ гэһэн һэдэлгэтэй дашарамдуулан тогтоогдоһон комендантска часые Нрюй гэжэ национальна фронтын дээдэ хүтэлбэрилгэ болюулба гэжэ мүн лэ президент соносхоо.

Лаосой патриодууд илалта туйлана

ХАНОЙ, мартын 21. (ТАСС). США-гай тусхай хүсэнүүдтэ болон баруунай тала баригшадта эсэргүү тэмсэлдэ Лаосой арадай сүлөөрэлгын арминн сэрэгшэд шэнэ амжалтануудые туйлаба.

1967 ондо хэгдэһэн тулалдаануудай үедэ Лаосой патриодууд дайсанай 16 мянган солдат, офицернүүдые хүлһөөнь буулгаһан, Америкын 287 самолёт үгы хэһэн, сэрэгэй ехэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, тэрэ тоодо 119 артиллерийскэ ехэ буунуудые, 74 миномёт булимтаран абаһан байгаа гэжэ Лаосой арадай Армиин Верховно командованиин мэдээсэл соо тэмдэглэгдээ гэжэ «Нян Зан» газетэ бэшэнэ.

1967 оной ноябрьһаа 1968 оной февраль хүрэтэр, шииг нойтогүй 4 һарын турша, Лаосой сүлөөрэлгын арми, сүлөөрүүлэгдэһэн нютагуудай хүн зоной дэмжэлгээр, 405 дахин сэрэгэй тулалдаа хэхэдээ дайсанай 9 мянга гаран солдадууд болон офицернуудые хүлһөөнь буулгаһан, 66 самолёт буудажа унагааһан байха юм. Патриодууд добтолхы байлдаануудые хэхэдээ, 7 районуудые сүлөөрүүлһэн, 20 һуурин тосхонуудые ханамжадаа абаһан байна.

Урда Вьетнамдахи сэрэгэй ябуулганууд

ПАРИЖ. (ТАСС). Мартын 21-нэй үүрээр Урда Вьетнамай патриодууд Сайгон шадархи США-гай томохон аэродромые, мүн агаарай-сэрэгэй баазые артиллереэр зада буудаба. Тэндэ мүн лэ Америкын сэрэгүүдэй командалагша генерал Уэстморлендын штаб-квартира байрладаг юм. Энэ буудалгын үедэ хэдэн самолёт гэмтээгдээ гэжэ Сайгонһоо Франс Пресс агентствын корреспондент мэдээсэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ Сайгоной оршондо Дайсанай зүгһөө ехэ ехэ сэрэгэй ябуулгануудай хэгдэжэ байбашье, Урда Вьетнамай патриодууд Урда Вьетнамай ниислэл шадархи позицинуудаа гартаа барижа байһаар, тиихэдээ Таншоннят гэжэ авиационно баазада үшөө дахин добтолхоор дайсаниие һүрдөөнэ гэжэ баруун оронуудай информационно агентствэнүүд Сайгонһоо хүргэһэн мэдээсэлнүүд соогоо тэмдэглэнэ.

Сайгондо тон дүтүүрхи нютагуудаар шанга тулалдаанууд боложо үргэлжэлһөөр. Арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд Урда Вьетнамай ниислэлһээ баруун-урагшаа табан модоной газарта марионеточнэ сэрэгүүдэй гушадахи батальоной подразделенинүүдтэй тулалдаа үүсхэбэ. Эндэ Сайгоной сэрэгүүд олохон хүнүүдээ гээбэ гэжэ баруун оронуудай агентствэнүүд мэдээсэнэ. Сайгонһоо баруулжаа хорин дүрбэ модоной газарта Америкын командовани ябаган сэрэгэй хүсэнүүдые дэмжэхэ зорилгоор авиаци болон бронетранспортернуудые тулалдаанда оруулһан байна. Сайгонһоо баруун хойшоо 40 модоной газарта арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүдэй болон американо-сайгоной сэрэгүүдэй хоорондо шанга тулалдаан болобо. Танкнуудтай, самолёдууд болон вертоледуудтай дайсанай гурбан батальон энэ тулалдаанда хабаадалсаа. Мартын 20-до, мүн үнгэрэгшэ һүни Урда Вьетнамай патриодууд Дананг, Тамки, Контахиен гэжэ нютагуудта американо-сайгоной сэрэгүүдтэй тулалдаануудые хэбэ.

Израиль сэрэгүүдээ сухарюулна

АММАН. (ТАСС). Израилиин сэрэгүүд хүнүүдэй болон буу зэбсэгээ ехээр гээлтэдэ оруулжа байгаад бүхы фронт дээрэһээ гэдэргээ сухарижа байна гэжэ Иорданиин армиин түлөөлэгшэ мүнөөдэр мэдүүлбэ. «Мүнөө үедэ манай сэрэгүүд дайсаниие Иордан мүрэн тээшэ хашан түрижэ байна», —гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Израиль ябаган сэрэгэй гурбан бригадые гэхэ гү, али 15 мянган хүнүүдые тулалдаанда оруулан, Иорданида эсэргүү дай хэжэ эхилээ юм гээд информациин министр Салах Абу Зейд пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Иорданиин арми хамаг сэрэгэй байдалые бүри мүһэн хинамжадаа абанхай гэжэ Иорданиин премьер-министр Бахджат Тальфуни мүн лэ тэмдэглэһэн байна. Иорданида эсэргүү хэгдэһэн Израилиин дайн байлдаае шүүмжэлхын тула ООН-ой генеральна Ассамблей зарлаха эрилтэ табиха тухай Ливанай, Ирагай, Сириин болон ОАР-ай правительствануудтай хамта шиидхэбэри гаргагдаа гэжэ тэрэшэлэн премьер-министр мэдээсэбэ.

Сайгондо Бонн туһална

БОНН. (ТАСС). Урда Вьетнамай патриодуудай улам шанга сохилтонуудые хэһэн дээрэһээ хүшэр хүндэ байдалда ороһон Сайгоной марионеточнэ засагаархидта Бонн туһалха гэжэ оролдоно. ФРГ-гэй доторой хэрэгүүдэй министерствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Бонн «саг дары туһаламжа» үзүүлэн, хамта дээрээ 4 миллион маркын сэнтэй элдэб хэрэгсэлнүүдые уһан замаар Сайгондо эльгээбэ. Барилгын хэрэгсэлнүүд, эм домууд, эдеэ хоолой зүйлнүүд тэрэ тоодонь оролсоно.

ОЛЗО ЕХЭТЭЙ АГНУУРИ

НИЖНЕ-АНГАРСК. (Радиотелефоноор абтаба). Иван Давыденко, Василий Акимов гэгшэдэй жолоодоһон «МИ-4» гэжэ вертолет Хойто-Байгалай аймагай түб тосхоной захада бууба. Тэрэ вертолёт сооһоо буу шуутай, ангуудай арһаар дүүрэһэн мэшээгүүдтэй, нохойнуудые дахуулһан хүнүүд гарабад. Энэ хадаа Хойто-Байгалай ан олзоборилгын ажахын ангуушад, булгашад хүбшэһөө бууба гээшэ.

Тэдэнэр бүхэли үбэлдөө Чая, Абчада, Кирильдэ гэхэ мэтэ холын хойто голнуудай хүбшэтэ ууланuудаар олзоборилгоёо эрхилһэн байгаа.

Хүбшэһөө бууһан ангуушадай дунда олзо ехэтэй баян ганзагатан олон байба. Жэшээлхэдэ, Николай Воропаев 57 булга, Николай Кузнецов 50 булга, 120 хэрмэ барижа амжаа юм. Тиихэдэ, ангуушад Петр Онуфриев, Владимир Панченко гэгшэд мүн лэ баян олзотой бусаа һэн.

Абчада голой эрьеэр Нестер Гаврилович Осипов Раиса басагаанаараа хамта агнаһан байна. Раиса басаган Нижне-Ангарскын дунда һургуули һаяхан дүүргээ һэн.

Эсэгэ басаган хоюулан хамта дээрээ 75 булга, 30 үен барижа тушааһан байна. Тиихэдэ Раиса басаган гансаараа 27 булга барьа.

Хойто-Байгалай ангуушадай дунда Николай Захарович Петров шалгарһан байна. Тэрэ Фролиха нуурай оршондо агнахадаа 72 булга, 15 үен, 50 хэрмэ олзоборилоо юм.

Эндэхи ангуушад үнгэрэгшэ агнууриин хаһада дүн хамта 1800 булга, 12000 хэрмэ барижа, тушаан абалгын пунктда асарһан. Тиигэжэ Хойто-Байгалай ангуушад түсэбһөө гадуур 20 мянган түхэригэй ангай арһа гүрэндөө тушааһан байна.

О. БЕРЕЗКОВ.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

❋ Гүрэнэй Буряадай филармони программаяа шэнэлбэ.
□ Дайшалхы Вьетнамай уянгын шүлэгүүд.
Георгий Дашабыловай „Хабарай зураг".
❋ Иисэнгын „хархануудай" урдаһаа Будамшуу бодобо.

ВЬЕТНАМ УЯНГА

Урда Вьетнамай уран зохёол хэдэн зуун жэлэй түүхэтэй. Хэды шанга тэмсэлэй, гай хохидол һандаралай боложо байгаашье һаа, ошуша арадай сэдьхэл дууранагүй, сэдьхэлэйнь уянга зэдэлжэл байна. Хирэ хирэ болоод лэ сэрэгшэдэй бэшэһэн уянгын шүлэгүүд манай орондо толилогдожол байдаг. «Иностранная литература» журналай 1968 оной нэгэдэхи номерто толилогдоһон хэдэн шүлэгүүдые буряадшалжа, уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

* * *

НГУЕН ДИНЬ ТХИ.

Дурсан хэнине дуугай һажанат, одод?
Дуураха эрхэгүй сэрэгшэдые замдань тодон,
Дулаан урса,
дуран тухайнь ходо
Дуулгахые хүсэжэ байхаяа болинт!
Дуунда, сэдьхэлдээ бөөмэйлэн зүүхэ
Дуратайбди тандаа—амгалан тэнгэрнин хүүхэд—
Унтангүй хүлеэдэг инагтам мэндэ мэнэ
Унтарнагүй туяанш хүргэнэл — мэдэнэм.
Амар мэндые амарагни абахадаа баярлахал,
Алтан наранай мандаһандал шарайнь бадархал,
Одо мүшэдэй тодо һайханине магтахал,
Огторгой өөдэ онинн шэртэн байхал.
Заяа хубнимнай ододшье залирхагүй хэзээш.
Туяа гэрэлынь түби дээгүүр сасарха.
Илалтымнай ододшье мандахал хэзээш,
Эрхэ сүлөө Эхэ орондомнай асарха.
...Дуутай алхалнабди.
Һажагты һүнинн одод!
Дуураха эрхэгүй сэрэгшые замдань тодон,
Дулаан урса,
дуран тухайнь ходо
Һануулхаяа болинт даа,
гуйнаб, одод!

* * *

ТИМ ЧАНГ.

Бомбын түгдэрхэй соо нэгэтэ һалбарһан
Бамба сэсэгүүдые баглаалнаб суглуулан.
Эхэмнил тэдэндэ дуратай юм, барһан.
Энхэрэн эльбэн һүүдаг дуугаа дуулан.
Жэлнүүдшье ошоно...
Жэбэрнэ тэрэ бомбо.
Жэргэнэ шубууд....
Жэгтэй даа дэлхэй дээрэ.
Манай шуһанһаа мүндэлһэн бамба
Мандаһан нара игтана дэльбээрээ.
Гансал зомханагүй тойроод баһал—
Гал дүлэн,
гашуун тама,
үхэл тахал.

* * *

СУАН ХОАНГ

Бохиинхой уйтан үйлсөөр алхалнаш,
Боро хараан шамайемни халхална.
Бороогой урдахи һалхин үлеэнэ —
Бодолгото болонги бишнн хүлеэнэб.
Үйлсэмнай, хара, үни һандараа,
Үйлэ заяанаймнай аадар зандараа.
Үргэһэгүй һуужа шамайгаа угтанам.
Үйрэһэн хатуу тамхи татанам.
Эгээл мүнөө дуратайб шамдаа ехээр,
Энхэрэлни харин дэбэрхэнь гү гэхээр.
Энэл үйлсэдэ инаг дурамнай эхилээ,
Эршэ хүсэ, найдал юугээр бэхижээ.
Үйлсынгөө мүнөө үгышье һаа, гэгээгүйбди,
Үйлэ хубияа, этигэлээ гээгээгүйбдн,
Үнэһэн дорошье галай ошон мүхэдэггүй,
Үнэн нүхэдэй дураншье үхэдэггүй.
...Харанхы унаба, Үнэгэн харанхы —
Хараһан лэ тээмни—үгылши, үгы.
Хангал гутама һүнинүүдээ һананам,
Халуун аминеш, зугаагыш мананам.
Одоолшье тэрүү ерэбэш —
одото далайн
Оёоргүй сээжэ дээгүүр барбайн...
Энхэрэлһээм түрэһэн энүүхэн бадаг
Ээм дээрэшни табихаб үлэ мэдэг.

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ ородһоо оршуулба.

Л. КУЗМЕРЖ,

Гүрэнэй Буряадай филармониин директор

ДУУМНАЙ ХОНГЁО, ХАТАРНАЙ СОЛГ...

Уран зохёол болон искусствын эрхим бүтээлнүүдые апаглан, ажалшадые эстетикын талаһаа хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ Буряадай гүрэнэй филармони бага бэшэ үүргэ дүүргэдэг. Тэрэ зорилгоор симфоническа оркестрэй, камерна ансамбльнуудай, дуушадай, уран гоёор уншагшадай хабаадалгатай концертнүүд саг үргэлжэ эмхидхэгдэдэг. Манай республикын хото болон хүдөө нютагуудай ажалшад Буряадай гүрэнэй филармониин нэрэһээ бэлиг шадабаряа харуулагшадые нэгэтэ бэшэ шагнаһан, тэдээндэ альга ташаһаниье байха. Тэрэшэлэн оронойнгоо бусад областьнуудай филармониин артистнуудые, Москва болон Ленинград хотонуудай концерт бүридхэлэг эмхинүүдэй түлөөлэгшэдые манай республикын ажалшад мүн лэ халуунаар угтадаг байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ филармониин ажал хүдэлмэри гол түлэб шэнэлэгдэн хубилгагдаа. Тиимэһээнь тэрэнэй хэһэн, хэхээ байһан, хэжэ байһан ажал дээрэ тобшо тэдыгээр тогтохо хүсэлтэйб. Мүнөө филармониин бүридэлдэ «Байгал» гэжэ хатар, дуунай ансамбль ородог. Тэрэшэлэн ород (хүтэлбэрилэгшэнь Буряадай АССР-эй искусствануудай габьяата ажал ябуулагша И. Забельский) болон буряад (хүтэлбэрилэгшэнь Буряадай АССР-эй культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ С. Ринчинов) хэлэнүүд дээрэ ажал ябуулгаа эрхилдэг хоёр лекторскэ бүлэгүүд мандала хабаатай. Гадна Н. Батуев болон Е. Михайловский гэгшэдэй хүтэлбэри доро хоёр эстрадна бүлэгүүдые эмхидхэнхэйбди. Дүн хамта манай филармони 80 гаран уран бэлигтэйшүүлые хамтаруулдаг. Тэрэ тоодо РСФСР-эй арадай артистнууд Б. Вампилов, Б. Балдаков, СССР-эй габьяата артистнууд Б. Егоров, Ч. Шанюшкина, П. Хоборков, Буряадай АССР-эй арадай артист О. Тумурова, Буряадай АССР-эй габьяата артистнууд К. Шулунова, В. Гергенова, В. Пахосоев болон бусад ородог. Ганса энээнһээшье тобшолол хэхэлэ, манай филармони нилээд арга боломжотойшье, мэргэжэл шадабаритайшье, хүсэ ехэтэйшье байна бшуу. Тиимэһээл ажалшадые эрхим һайн концертнүүдээр хангаха хэрэгтэ бүхы хүсэлэл оролдолгоёо зорюулнабди. Жэшээ болгон ойн баяраи 1967 онийе абаад үзэе. Баясхаланта ойдо зорюулагдаһан тусхай программа бэлэдхэжэ, «Байгал» гэжэ хатар, дуунаймнай ансамбль республикынгаа бүхы нютагаар амжалтатайгаар ябажа ерэһэн юм. Энэ программа бэлэдхэхэдэнь композиторнууд Б. Ямпилов, Ж. Батуев, Д. Аюшеев, С. Манжигеев, Б. Цырендашиев, поэт Н. Галсанов, балетмейстернууд М. Арсеньев, А. Батубаева гэгшэд ехэ туһа хүргэһэн байна. Буряадай АССР-эй культурын министерствын уран һайханай совет энэ программадамнай үндэр сэгнэлтэ үгөө һэн. Тэрэшэлэн манай филармониин коллективүүд республикын табан аймагуудта үнгэргэгдэһэн искусство болон литературын арбан хоногуудта эрмэлзэлтэйгээр хабаадаа. ВЛКСМ-эй ЦК-гай үүсхэлээр эмхидхэгдэһэн совет-монгол залуушуулай хани барисаанай фестивальда «Байгал» ансамбль хабаадажа, Монгол Арадай Республикын ажалшадта ехэтэ һайшаагдаа һэн. Дүнлэн хэлэхэлэ, манай филармониин коллективүүд 1967 оной туршада 1810 концерт, тэрэ тоодо хүдөө нютагуудта 850-ыень харуулһан байна. Манай концертнүүдтэ хахад миллион шахуу хүнүүд хабаадаа.

Мүнөө үедэ манай филармониин коллектив бүхэдэлдэйн ажалшадай агууехэ вождь В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлые хараадаа абан, шэнэ программаяа бэлэдхэжэ байна. Филармониин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ РСФСР-эй арадай артист Б. Вампилов энэ талаар нилээд ехэ юумэ хээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Репертуарнай сүмөөрөө хүбилгагдаха, шэнэ, һонин элдэб жанрай зохёолнууд гүйсэдхэгдэхэ байна.

«Байгал» гэжэ хатар, дуунай ансамбль май һара соо Монголой Арадай Республика гастрольдо гарахань. Зундаа тэдэнэр Волгын эрьеын хотонуудаар, Хальмаг ороноор болон Урда Ураалай нютагуудаар ябаха юм. Тиимэһээ энэ гастрольдоо хатар, дуунай ансамблиин коллектив ехэ харюусалгатайгаар хандажа, хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлжэ байнхай. Энэнь ехэ һайшаалтай.

Колхоз болон совхозуудай ажалшадые культурна талаһаань хангалгые эрид дээшэлүүлхэ тухай КПСС-эй Буряадай обкомой абаһан шиидхэбэри манай ажалда хүтэлбэри болохо байһаниинь дамжаггүй. Байгша он соо манай коллективүүд юһэн зуу гаран концерт холо дүтын аймагуудта табиха юм. Тэрэ тоодо заха холын Баунтын, Захааминай, бусад аймагуудта манай бэлигтэйшүүл хүрэжэ ошохо юм.

Манай филармони жэлһээ жэлдэ ондоо область болон хотонуудай һай һайн, бэлигтэй коллективүүдые гастрольдо уригаг заншалтай. Тиин энэ жэлэй гараһанһаа хойш... арадай хатарай ансамбльтай. «Ярославлиин ... эстрадна бүлэгтэй, мүн бусадшье коллективүүд... республикын ажалшад танилсаа. Эдэ үдэрнүүдтэ ...эй хатар, дуунай ансамбль (хүтэлбэрилэгшэнь ...) Улаан-Үдэдэ, мүн хүдөө нютагуудта амжалтатай... арадайнгаа жэнхэни аялга зэдэлүүлһэн. хатар... руулһан байна. Иигээд, һаяын сагта, Ураалай ... Горький хотын эстрадын артистнуудые, ... гүрэнэй эстрадна оркестрые хүлеэнэбди. Тэрэ... рондын конкурсуудай лауреадууд — пианист... мудова, М. Мдивани, скрипачууд М. Михлина, ... виолончелистка Т. Габарашвили болон бусадай ... рида альгаа ташаха байнабди. Эдэ бүгэдэнһөө ... хэлэ, байгша оной концертнэ сезон һонирхолтой ... һанагдана.

Энээнтэй дашарамдуулан, манай ажалда һаа... зарим зүйлнүүд дээрэ тобшооршье һаань тогто... Юуб гэхэдэ, өөһэдын концертнэ залгүйһөө бол... Үдэ хотынгоо ажалшадые гүйсэд хангаха а... Ажалаашье түсэблэн ябуулха хэрэгтэмнай эн... һаад түбэг болодогынь ойлгосотой. Тиимэһээл ... цертнэ залтай болохо тухай асуудал дахин дахин ... хы эмхинүүдэй, нэн түрүүн Буряадай АССР-эй ... министерствын урда табинабди.

Үшөө нэгэ зүйл. Буряад жэнхэни инструм... наадаха мэргэжэлтэднай дуталдажа эхилжэ байна... ондо, буряадай искусство болон литературын ... кадые угтуулан, бэлэдхэгдэһэн 12—15 хүгжэм... нилээд наһатай болошоо. Зүгөөр тэдэниие хала... то үгы байна. Улангүй хуур, лимбэ, чаанза бо... дай инструментнүүд дээрэ наадаха хүнүүд огто ... Тиимэһээл энэ асуудалые дары сагта шиидхэ... болоо.

Хэды тиимэшье һаань, манай филармони... хото, хүдөөгэй ажалшадые культурна талаһаа... соо хангаха хэрэгтэ хүсэ шадалаа гамнангүй хү... ха байһандань этигэнэб.

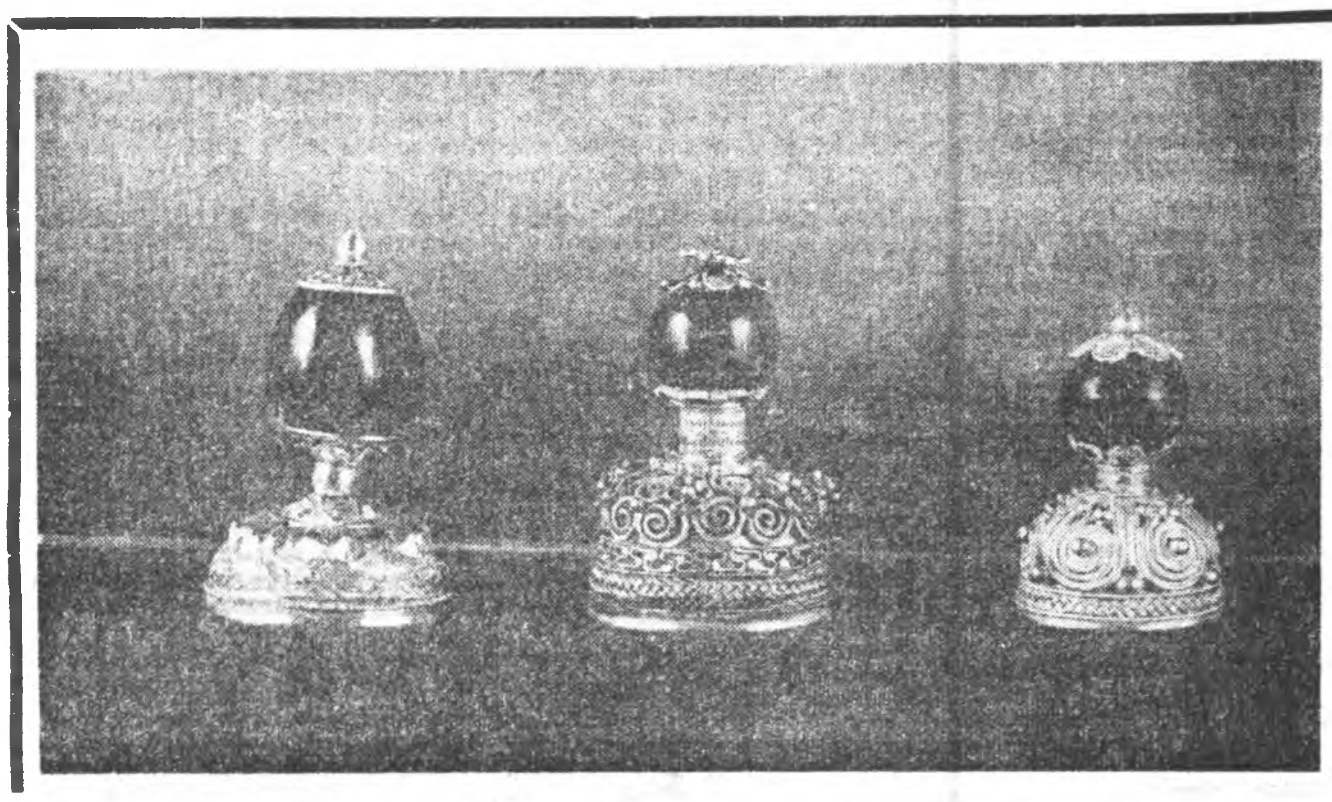

Буряад араднай мүн... һэн уран зүйлнүүдээр ... Зураг дээрэ: арадай ур... бикова. Чагдурова гэгш... һэн мүнгэн дэнзэнүүд.

МАРТ... ААША...

(Ажаглалт...)

Ором журамаа ...
Олон зантай хү...
Хабар аяг ааша...
Хараа байса һ...
Ехээр гэнтэ ду...
Елүүр, саһа х...
Шабар уһа да...
Шалбааг тоор...

Тингэн байтар...
«Тэты!» гүүлэн...
Хабарай ааша ...
Хаба соогоо һ...
Дээрэ зүрхэтэ...
Дэгэл хубсаһа...

Дэндүү ехээр ...
Хүйтэ абажа м...
Хүйһэ эльгээ т...
Даруу хүнүүд ...
Даажа ядан, ...
Хүлһөө аршан, ...
Хүлөө хүндөөр ...

Фиб Ш...

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУ...

ХАБАРАЙ ЗУРАГ

ХОЁР ЭТЮД

1. Игаабари

НАРАНАЙ дулаахананаар шаража эхилхэдэ, талын нюруу ехэл таашааһан шэнги, сээжэ дүүрэн амилна хэбэртэй. Үргэн дайдые хаймадан харахада, алаг эреэн. Эндэ тэндээ соохорлоһон добо гүбээнүүд бэлшээриһээ бусажа ерэһэн эреэгшэ үнеэдые һануулаадхина.

Саһанһаа хайлан гараһан бишыхан сөөрэмэй мүнгэн толи дээгүүр хабарай наран элбэг алтаяа адхана. Сэнхир тэнгэриин сэгээн гэнжэ-үүлэд шалбаагхан соогуур тамаржа, оёоргүй гүнзэгы далайн долгин һанагдана. Хаанаһаашьеб ниидэн ерэһэн оорбилоохон сөөрэмһөө садатараа ундалаад, баяртайгаар ниидэжэ ошоно.

Наран игааба. Иимэ сэлмэг, һаруул һайхан үдэрэй намжаарна байхада, холыц тэрэ бага наһанайм нэгэ зураг урдам һэрнэ.

...Хабарай нарата үдэрнүүд һэн. Хашаагүй үбэр талада түрүүшынхеэ гараһан хун сагаан хурьгамни наран тээшээ гайхангяар үлыжэ, согтойгоор дэбхэрэээд орхино. Дальбагар ута шэхэнүүдээ эрбэгэнүүлхэдэнь, зунай аяма халуунда батаганаархажа байһан гуранай маяг үзэгдэнэ. Хүсэд ургаагүй, ульбараахан нооһониинь тооһо тортогто дарагдажа үрдеэгүй, саб сагаахан үнгөөрөө хуудам үбэлэй саһые зураглана.

Наранда игаажал байхада ямар гоё һэм. Хурьган бидэ хоёр бүхэлн үдэрөөрөө тэндээ мүргэлдэжэ нааданабди. Минии хэбтээд орхиходо, хурьгамни аалихан̈аар дүтэлжэ, нюур, хамар уралыем дүмүүхэнээр үндэһэнэйнгөө һүүлээр шэхыем хүхэжэ эхилнэ. Наршаашаһан би тэрэниие сошоохо гээд гэнтэ хашхаржархинаб. Хурьган мэгдэһэндээ саашаа даб гэжэ, үбһэнэй хог, һолоомоной тооһо хүдэлгэн дэбхэншээшэнэ. Бинь энеэжэл мэдэхэб.

Хойто хабарынь эгээл иимэ үдэр хашаагайнгаа үбэртэ наадахаяа гарабаб. Үнгэрэгшэ жэлдэ намтай энэ игаабарида наадажа байдаг хурьгамни томо хонин болошонхой, дүн сагаан хурьгаяа хүхүүлжэ байна. Хурьгантайнь наадаха гэжэ һэмээхэн дүтэлхэдэмни, эхэнь нам тээшэ һүрмэгэд гээд, хоёр хүлөөрөө газар тэб-тэб сабшаба.

— Эй даа! Намтайгаа наадажа тэнжэһэнээ мартаад ингэжэ байнаш. Хурьгыеш абахагүйб, — гэнэб би. — Суг хамта игаагша бэлэйбди.

Хонин дүтэ хүргэбэгүй. Намайгаа мухариса мүргэжэрхёо. Бинь саашаа ошожо, гомдол дүүрэн нюдөөр хониёо хаража һуунаб. Дулаахан наранда игаанаб. Үрөөһэн нюдэеэ анижархинхайб. Хонин хурьган хоёршье һажанги. Хабарай наран гээшэмнай иимэл аятай ха юм.

2. Түрүүшын бэшэг

МАРТ ҺАРЫН һүүл багаар тээлниг соогоо ошоһомни шубуудай ганганаха дуулдажа, үнинэй дуулаагүй урин хүгжэм толгойдом зуралзан оробо.

Үбэлэй хагсуу хүйтэндэ шаазгайн шаханаанһаа ондоо абяа дуулаагүй би ехэл һонирхошобоб. Ирагуу хүгжэм мэтэ сууряан дахин зэдэлбэ. Харан гэһээм... Хорёогой саагуур олон шубууд һуушанхай. Аалихан алхалалдана. Аргал шабааһа урбуулаадшье үзэнэ.

Алаг туун... Халуун оронһоо ниидэн ерэһэн түрүүшын шубуун. Алаг туун. Хаанашьеб ерэжэ ябаһан хангал хабарай түрүүшын бэшэг. Налгай һайхан сагай дүтэлһэндэ, зосоомни аятай зохид, сэнгүү, хүхюун болошобо. Ингээд лэ удангүй уһа голнууд хааян шууян урдажа, галуу нугаһадай ганганаан, ута хүзүүтэ тохорюунуудай субаан эхилхэнь даа. Сэнхир сэгээн огторгойдо дэлнжэрхиһэн һаадаг номо шэнги хараасгайнууд элин халин ниидэжэ, зунай сагай зулгы мэндые асархань. Тала дайдадам ургы сэсэг һалбаржа, ая гангын анхилаан доро хонин һүрэг хушуурхань, булад хүлэгүүд урилдахань.

Хабарай баяр асарһан шубуудай зэлэ татан ябахада, шэнэ бодол, хүсэлнүүд мүндэлдэг. Энэл эрьен ерэһэн намжаа тэнюун сагта элдин талаараа алхалхада, шэнэ хүсэн, зориг найдал шуһан соош нэмэдэг. Уриханаар энеэбхилһэн улаан наран тээшээ һарабшалха бүхэндөө, хододоо сэлмэг огторгой дээрэмни зэнхыг лэ гэжэ эжэ эхигүй хүсэхэш.

Алаг туун. Саһанай урын горхоние алхалаад гарана. Үнгэрэгшэ нажар эндэ үдэһэн дальбараа һэн даа энэ шубуун. Мүнөө халуун ороной сэсэрлигыешье үзөө, хангай Буряад талын уужамыешье хараа. Далижаһан дальбараанууд уургайдаа заатагүй бусадаг.

Алаг туун ганганана. Хабарай түрүүшын бэшэг, алаг туун!

Г. ДАШАБЫЛОВ.

БУДАМШУУ

ИИСЭНГЫН «ХАРХАНУУД»

Харха (үхэр хулганаан) мэрэгшэ амитадай бүлэгтэ ородог. Эдэ амитад, сэхыень хэлэхэдэ, хүнэй ажабайдалда ямаршье аша туһа үзүүлдэггүй, харин түмэр шулуун хоёрһоо бэшэ зөөлэн шанартай юумэнүүдые таһа үдара хибэжэрхидэг: хутага мэтэ хурса үүдэн шүдэнүүдтэй. Тиигээд гэр байрадатнай иимэ мэрэгшэ, хорото амитадай олошоржо, харанхы бүрүүл болохотой адли хани хаягаартнии хатаралдажа эхилээ һаань, дуратай байха гүт? Одоол жэрхэхын ехээр жэрхэжэ, тэдэниие үгы хэхын, усадхахын арга бэдэрхэ бэзэт.

Тиигээд үшөө урдань иимэ хархи олонтой айл өөдэлдэггүй, энэнь муу зүгнэһэн тэмдэг, энэ хархануудайнь эгээл изарга томонь унтаатайдань зэдтээ добтолжо болодог юм гээд ажаглан хэлсэдэг бэлэй.

Иигэжэ юундэ хэлэнэбиб гэхэдэ, эгээл иимэ шанартай аад, харин лэ һүүлгүй «харханууд» Иисэнгын совхозой зөөри зөөшэдэ дура зоргон соогоо умбашоо бэшэ бы даа. Тэндэ түмэр түдэгэ, модо шулуунһаа ондоо шанартай—бултагад гэһэн булаша, хэлбэгэд гэһэн хэбтэшэ—ниитын зөөри голтой юумэндэ нюдэ шүдөө үзүүрлэжэ, харха мэтэ харатайгаар хибэжэ, хиналжэ ороһон этэгээдүүд үсөөншье һаа, үшөөл бии. Эдэнэр иимэ муу муухай юумэ хэжэ байһан хадаа, зон арадай зол жаргалай бодото үндэһэн—ниитын, хамгын зөөридэ хоролхожо байһан хадаа, энэ жэгшүүритэ хэрэгээ хамагай илаан нюур дээрэ бэшэ, харин ээ эхигүй харанхы бараан хажиу далда газарта үйлэдэжэ байба бшуу. Тиигэбэшье һаань:

— Хархатай болообди... Энэ жааалдамаринни өөдэлүүлхэгүйнь. Хабхаандаха, бариха, хэһээхэ... Томонууд харханууд...,—гэжэ байжа хүн зон ажаглаадхёо һааб даа. Зоной нюдэн хурса гэжэ үнэхөөрөөшье зүб лэ байна даа. Ехэл һайн гээшэ! Энээнэй аша туһаар, иимэл хёрхо хурса хүнүүдэй аша буянгаар анха тэрэ ажаглагдаһан харханууд баригдажа, хабхаандуулжа эхилээ.

Зайг теэд хэн ямар «харханаань» эхилхэбибди? Данзан Цыжипович Цыбикдоржиев. Саг үргэлжын ажал хүдэлмэригүй. Суглаан дээрэ үгэ хэлэхэ болоо һаа, уһа урадхуулха, үнэн сэхээр ябанаб, үшөө «харануудтай» тэмсээ гэхэ. Харин үнэн бодото ябадал дээрэ үүдэн шүдэеэ бүлюудэжэ ороxo...

Нёдондо май һара соо һэн ха... Совхозой хоёрдохи отделение эрхилэгшэ Батоцырен Максаров Данзан Цыжиповичтэ хандаба ха юм:

— Нүхэ-аар.. Шимни эрэ мэргэн аад, үшөө аман зугаада абтай мэргэн, арбан хурагандаа шэдитэй түргэн хүн хаамин. Дуулана гүш? Найдахаа байнаб... Ээ—саш, барагтай юмэл дөө. Тэрэ нэгэ айлшадые урижа архидуулһан, хүндэлһэн гаргашымнай хааажа үгыш. Ээсааш, оройдоо далан түхэриг юмэл дөө. Энээниеш һанаа аабзабди,—гэбэ.

«Һанана аабзабди!». Данзан Цыжипович юун ха һэм —миин, миин лэ түрүүшын дуугаар лэ түргэн, мэргэнээр оролсобо. «700 центнер хүрэнгын орооһо нара һалхинда дулаасуулан, үдэр хахад соо сабшалангай газар хинхалаа, намаг налюур газарта 10 кубометр хүбхэ бэлэдхэжэ, 75 метрэй зайда зөөгөө, ябталаа. Энэ бүхы хүдэлмэри 77 түхэриг 15 мүнгэнэй болоно» гээд далаад наһатай пенсионернууд Даша Доржиевай болон Донир Аюшеевэй нэрэнүүд дээрэ тохожо бэшэбэ. Иигэжэ энэ хоёр үндэр наһатай болоһоной гү, али эрдэм багатайн гэмээр аяар тэрэ хэзээни хэзээ үнгэрһэн уулга, эдишын амин дүршэгүүд болобо ха юм.

Тиигээдшье Цыбикжапов тогтобо, торобогүй. Максаровайнгаа найдуулые ... Тэрэл совхозой сейф соо ободоотой мүнгэн һанаандань ороно. Теэд түмэр ханза лагаад сооро химэлхэбшн. Ондоо нэгэл арга олохо хэрэгтэй. Максаровтаа хандаба.

— Хэлээ һэмнэйт «һанахабди» гэжэ. Шүдэм, шүдэм зохолоод байна. Һи-һи.

— Һананаб, һананаб. Нүхэ-аар... Шимни яһалашье эрэ мэргэн хүн гүбши даа. Энээнэй яһала харуулаа һэнши. Бүриш ехээр найдажа байнаб. Өөртөө тэнгэриһээшье шүүрэжэ абаад, наряд хаахадашни болохо. Одоол һанагша амархаш. Ээ-сааш, барагтай юм ааб дөө.

Теэд юун ха һэм, шүдөө зохолһон Цыбикжаповта гоёнь тэрэл гүбэ, дарга хэлэбэ гү, «нохой хүсаба гү?»—модо шулуу мүргэжэ ябаад гүйшэбэ.

«Намаг налюур соогуур ойможо ябаад, 50 кубометр хүбхэ суглуулааб, ободлооб. 200 һургааг бэлдээб. 15 кубометр түлеэ бэлдээб. Дүн хамта 70 түхэриг 93 мүнгэнэй ажал хээб»,—гэжэ тэнгэри өөдэ хаража хаража моторлоод, тэрэнээ Максаровтаа дары барюулба, баталуулба. Цыбикжапов тон энэ үедэ гансашье энэ совхозой касса руу бэшэ, мүн үшөө соцстрахай нөөсэ руу үүдэн шүдэнэй һорьбо оруулһан байшаба: үбшэлһэнэй бюллетень бэшүүлээд, үбэршэлһэн байба мүнгэ. Нэгэ доро хоёр тээшээ һүүлээ шэрэжэ ябаад лэ, иигэжэл шадана, шарбана ха даа.

Гансашье энэ бэшэ: пенсионер үбгэн Илья Билатниковай нэрэ дээрэ баһал үнөөхи хүбхэ, мөөгэ суглуулһан, һургааг мургааг бэлдүүлһэн болоод лэ, 57 түхэригэй наряад хатиилжархёо. Хэтэрхэдээ, түрэһэн арба наһатай Баяр хүбүүнэйнгээ, түрэһэн нагаса Гомбожаб Надмитовайнгаа нэрэ дээрэ худал хуурмаг саарһа бэшэжэ, мүнгэ эдеэ.

Иимэ оньһон арга «оложо», совхозой тэрэ конторо сооxи түмэр сейф түүрэ, сооро хазажа шадаһандаа ямараар хүхеэ гэхэбибди.

— Үхибүүн дээрээ, ээ-сааш, оройдоо 55 түхэриг 37 мүнгэ бэшээ һэм. Будаев Ойдобтой архи болгожо уугаа һэм. Теэд яалгаадхёо, юун болоодхёо юм?—гэжэ Данзан Цыжипович нэгэ һогтуу галзуу соогуураа мүндүирхажа, шарбалзажа ябаа һэн гэлсэдэг.

«750 центнер зеленко һуулеэ. Ойдо 250 һургааг, 200 һаднаг отолоо. 72 сомоо хорёолоо. Энэнэй түлөө—155 түхэриг» гээд өөрынгөө нэрэ дээрэ бэшээтэй байхадань нагаса Гомбожаб Надмитовынь ехэл урмаа хухаржа, уруу духа болоһон. «Би иимэ хүдэлмэри хээгүйб. Иимэ мүнгэшье абаагүйб»,—гээд ото таһа арсаһан гэлсэдэг. Зүбынь ааб даа теэд.

Хэлэхэ болоходоо «буулган-торгон» аад, хэхэ болоходоо мэрэхээл мэдэхэ,—хэсүүл байнаш даа, Цыбикжапов!

Иисэнгын совхоздо иимэшүүл ганса бэшэ.

Хашид-Нима Базаров. Склад даагша, тоо бүридхэгшэ. Һайн нүхэртөө һара, наранье «таһалжа үгэхэ». Архи сэржэмтэйхэн һааш, бүри болёо даа...

1967 оной шонь һарада 298 түхэриг 10 мүнгэнэй наряад хаагаа, гар табюулжа тушаагаа (түймэр унтаргааһаний, түлеэ, хохир бэлдэһэн, зөөһэнэй түлөө). Энэ түймэр унтаргаалгада хабаадалсаа гээд, үбгэд, хүгшэд, үхибүүдэй нэрэнүүдые аржытар бэшэбэ. Теэд үнэн дээрээ ямаршье түймэр болоогүй, үбгэд Очир Раднаев, Ринчин Аюшеев болон бусад ямаршье түймэр унтаргаалсаагүй, ямаршье мүнгэ абаагүй байба. Баһа үхибүүд гараа табиһанаа ото таһа арсаба. Хашид-Нима өөрөө табан хүнэй гар табяад, мүнгэ эдижэрхиһэн байба. Энеэдэ, наадаашье болобо. Үгы даа, энэмнай миншье энсэдэн бэшэ, ханяадатайхан энеэдэн!..

Үшөө эндэ зоотехник Цимбиев Цыден;

Үшөө совхозой завхоз С. Шойненов...

Эдэнэй түд түдайнь хэрэг баһал нозог нобшо: эгээл ээ эхигүй гэр байрын хаяа билангаар харханууддай харайлдажа, хазажа, эдижэ байһанай шэнжэтэй.

Хүрөө даа саашаа «хархануудай» хашартай данса.

Ажахыда иимэ харханууд олошорходоо, һайтай бэшэ. Энэ—үнэхөөрөө өөдэлхэгүйн тэмдэг.

Совхоздо мяха, һүнэй өөрынь үнэ сэн—үндэр. Үнгэрһэн нэрэтэ суута жэлдэ совхоз аяар 300 мянган түхэригэй гарза гайда ороо һэм шуу.

Теэд иигээд лэ, энэ хэб соонь, энэ «хуби заяан» соонь «өөдэлхэгүй» байдал соонь Иисэнгын совхозые орхижо болохогүй!

Ярууна.

БУДАМШУУ.

Гор. Улан-Удэ, ...
Управления по печати ...
вете Министров Бур...
Н-01430.